

Dertiende Zitting.*12 Junij. — Namiddag.***Art. 81.**

De Vergadering wordt met gebed geopend door Oud. DIKKER, nadat Ps. 105 : 3 is gezongen.

Vraagt naar den Heer en Zijne sterkte.

Art. 82.

Na eenige bespreking wordt besloten dat :

De Synodale Commissie een Reglement voor de Zendingcommissie zal ontwerpen, dat rondzenden aan de Provinciale Vergaderingen, om daarna, met achtneming op de aan- en opmerkingen der Provinciale Vergaderingen, het Reglement vast te stellen.

Art. 83.

3. Met betrekking tot Art. 4 Agenda punt *b*, opleiding van O. I. jongelingen, wordt besloten :

dit punt naar de Zendingcommissie te verwijzen.

Art. 84.

Aangaande de uitzending der Zendeling-kweekelingen wordt, na eenige discussie, besloten

deze zaak over te laten aan de tegenwoordige Zendingcommissie, indien vóór dien tijd geen Synode wordt gehouden.

Art. 85.

Wordt voorgesteld en besloten om aan Ds. DONNER een blijk van erkentelijkheid te geven voor zijne bemoeijingen met de Zendeling-kweekelingen.

BINNENLANDSCHE ZENDING.**Art. 86.**

Art. 6 der Agenda punt E, het eerst aan de orde, luidt :

De Synode grijpe de zaak der Bijbelverspreiding krachtig aan.

De afgevaardigden van Gelderland geven nogmaals toelichting.

Het hoog gewigt der Bijbelverspreiding wordt door vele broeders met warmte betoogd. Met blijdschap en erkentelijkheid wordt gewezen op hetgeen in zake Bijbelverspreiding van verschillende zijden is en wordt gedaan. Met nadruk wordt de gedachte uitgesproken dat aan de oprigting van een echt Nederlandsch Gereformeerd Bijbelgenootschap meer dan immer behoefte bestaat, nadat het z. g. Nederlandsch Bijbelgenootschap de gevaarlijke Synodale vertaling onder zijne uitgaven heeft opgenomen. Op dit oogenblik evenwel, meenden velen, kan de Synode geen stappen doen ter verwezenlijking van die goede gedachte, doch moet zij zich tot een opwekkend woord aan de Kerk bepalen.

Aangenomen wordt het volgende Voorstel:

De Synode, hoewel het voorstel van Gelderland zeer waardeerende, meent, met het oog op de beperktheid onzer krachten, vooralsnog niet in hetzelfde te kunnen treden. Intusschen maakt zij de Gemeenten op het groot gewigt der Bijbelverspreiding opmerkzaam. En terwijl zij het hare roeping acht ernstig tegen de uitgaven van het Nederlandsch Bijbelgenootschap te waarschuwen, beveelt zij het Britsche en Buitenlandsche, alsmede het Schotsche, Bijbelgenootschap aan.

Art. 87.

Na korte bespreking vereenigt zich de Synode met het voorstel, om, vooral in 't belang der Zondagscholen en Catechisatiën, de wenschelijkheid uit te spreken van:

eene goedkoope uitgave van het Nieuwe Testament, volgens de Statenvertaling, klein formaat, met de berijmde Psalmen, Catechismus, en de formulieren van Doop en Avondmaal,

opdat wij verlost worden van, of bewaard worden voor, het gebruik van dergelijke uitgave vanwege het Nederlandsch Bijbelgenootschap.

Art. 88.

Nu komt punt A van Art. 6, voorzoover het de Inw. Zending raakt, in behandeling, met punt F, waarin door Zeeland wordt voorgesteld:

De Synode bevordere met kracht de Inwendige Zending, en roepe mannen op die zich daarvoor willen laten vinden, om hun dan verder hunne werkzaamheden aan te wijzen.

Uit de toelichting blijkt dat Zeeland, tot meer geregelde en

krachtige bevordering der Binnenlandsche Evangelieverbreiding, bepaalde personen daarvoor zou willen aanstellen, en het gevoelen der Synode wenscht te vernemen of de kerkbesturen magt hebben om geschikte personen, die niet het radikaal als Leeraar bezitten, uit te zenden als Evangelisten, tot verkondiging des Woords onder de, van de kennis des heils ontblootte, menigte. Die gedachte wordt, met het oog op het nog onvoldoend getal predikanten en de uitgestrekte heidevelden, door sommigen ondersteund. Anderen echter maken de opmerking, dat men hier voor een gewichtig beginsel staat, en dat het, hoe nuttig het moge wezen voor de Binnenlandsche Zending ook bijzondere arbeiders te hebben, gansch onraadzaam is daartoe andere dan geordende Leeraren aan te stellen. Evenzeer wordt bezwaar geopperd tegen het verlangen van sommige broeders, dat de Synode de Kerkeraden of andere kerkbesturen magtige, om, vooral ten behoeve van groote Gemeenten, Catechiseermeesters aan te stellen, hetwelk echter ook ondersteuning vindt.

Wat Noord-Brabant bedoelt is eene Commissie voor de Binnenlandsche Zending; als zoodanig wil het dezelfde Commissie die voor de Buitenlandsche Zending zorgt, zien benoemd, of als dit beter geacht wordt, een afzonderlijk Comité. Voorop stellende dat elke Kerkeraad regt en roeping heeft om de Evangelisatie onder die buiten zijn in zijne omgeving te behartigen, acht die Provincie evenwel zeer wenschelijk een door de Synode benoemde Commissie, die in last hebbe: om zich op de hoogte te stellen van hetgeen in binnenland en buitenland op dit gebied plaats heeft, en door geschikte middelen den ijver der Gemeenten tot Evangeliseren op te wekken. Tot zulk eene Commissie zou dan ieder zich kunnen wenden om inlichting, raad en leiding. In 't bijzonder voor jongelings- en jonge dochters-, Zondagschool- en traktaatverspreidingsvereenigingen en dergelijke, acht Noord-Brabant en vele andere afgevaardigden zulk een Commissie van raad en leiding zeer gewenscht. Terwijl met ingenomenheid op het steeds groeiend aantal dier vereenigingen wordt gewezen, meent men echter ook te moeten wijzen op de leiding en hulp die zij behoeven, en niet altijd in de plaatselijke Gemeenten kunnen erlangen, en niet minder op het gevaar dat in de toekomst uit dien stroom van genootschapjes kan geboren worden, indien zij niet op goeden grondslag en in de regte verhouding tot de Kerk staan en blijven. Aan de bedoelde Commissie zouden sommigen ook gaarne de uitgave van doelmatige en echt Gereformeerde traktaten en volksboekjes zien opgedragen, waaraan, bij al het goede op dit gebied, de behoefte steeds grooter wordt, hoe meer vereenigingen als bovengenoemd in den boezem onzer Kerk verrijzen. — Hiertegen wordt door andere broeders aangevoerd, dat, bij erkenning van het vele ware en goede in hetgeen gezegd is, de vrees blijft bestaan dat zulk eene Commissie alligt óf te ver zou gaan, óf weinig zou kunnen

uitvoeren. Als soort bureau van correspondentie zouden weder anderen haar wenschen. De eersten meenen dat de Synode zich moet bepalen tot een ernstige opwekking der Kerkeraden en Gemeenteleden, om in dezen te doen wat hun hand vindt om te doen. Twee voorstellen worden ingediend. Het laatste wordt aangenomen.

Voorstel 1.

De Synode, het van het grootste belang achtende dat er eene Commissie van wege de Kerk besta, die, zonder eenige inmenging in het regt van eenig lager of hooger Kerkbestuur, leiding kan geven aan de werkzaamheid van de verschillende takken der Evangelisatie, besluit: zulk eene Commissie te benoemen en aan te bevelen aan allen die op genoemd gebied arbeiden.

Voorstel 2.

De Synode, van oordeel zijnde:

- a. dat geheel onze Chr. Ger. Kerk eene Zendingskerk in ons vaderland is;
- b. dat elke Kerkeraad, en Classis, en Provincie de roeping heeft om de uitbreiding van Gods Koninkrijk te bevorderen;
- c. dat centralisatie in deze zaak weinig uitwerken kan; ACHT HET NIET WENSCHELIJK eene afzonderlijke Commissie te benoemen, noch om afzonderlijke mannen aan te stellen die het radikaal van predikant missen. Zij wekt echter de Provinciën, de Classes en de afzonderlijke Gemeenten ernstig op om het Evangelie, hetzij door prediking, hetzij door traktaatverspreiding, hetzij door andere middelen, te brengen waar het niet, of zeer onzuiver, is.

VERHOUDING DER KERK TOT DEN STAAT.

Art. 89.

Aan de orde is Art. 7 der Agenda, waarin alle Provinciën den wensch uitspreken dat de Synode bij de Hooge Regering aandringe op werkelijke scheiding van Kerk en Staat, en vervallenverklaring van Art. 168 der Grondwet.

Noord-Brabant wenscht bovendien dat gevraagd worde „niet als gunst, doch als ons goed regt, uitkeering van een fixum, naar den maatstaf van het zielental, zonder eenige inmenging van den Staat in het bestuur onzer Kerk, zoolang niet scheiding van Kerk en Staat aan alle eerediensten subsidie onthoudt;“ Friesland dat „gedurende het tijdperk van overgang ook der Chr. Ger. Kerk regt gedaan

worde; „ Groningen dat de Staat, als hij niet geheel ophoudt met subsidiëren, dan „ieder kerkgenootschap gelijk subsidiëre; „ Zeeland, „de Kerk neme in geen geval subsidie van den Staat, al werd zij ook aangeboden, en terugbetaling der opbrengst aan de eerediensten alleen dan, als zij duidelijk als zoodanig omschreven en gegeven wordt. „

De rapporteur WIELENGA leest een adres voor, door Ds. WIS-SINK aan de Synode gerigt, dat op deze zaak betrekking heeft. In een gewigtige discussie, die van grondige bestudering van dit vraagstuk blijken geeft, komt het duidelijk uit dat allen het onregtmatige en onhoudbare der tegenwoordige verhouding van den Staat tot de kerkgenootschappen gevoelen. Hierin zijn allen het eens dat zij niet scheiding van Godsdienst en Staatskunde, maar scheiding der kerkgenootschappen van den Staat willen, om alzoo Kerk en Staat beide, elk op zijn gebied, geheel vrij te doen zijn en in de regte, natuurlijke, zedelijk invloedrijke betrekking tot elkaar te plaatsen. Tot dien einde willen zij bij de Hooge Regering er op aandringen dat zij Art. 168 der Grondwet vervallen verklare. Terwijl de broeders aldus in de hoofdzaak ééns zijn, verschillen zij met betrekking tot het vragen of aannemen van restitutie, als overgangsmaatregel voor den Staat, om van stonde aan jegens ons de billijkheid te betrachten. SUBSIDIE — niemand wil haar! Wij willen vrije mannen, vrije kerk, blijven, ten koste van wat het ook zij. Hiermede strijdt echter, naar het oordeel van sommigen, niet dat wij van den Staat als overgangsmaatregel, ter voldoening aan ons regt en verlangen, het geld, door ons tegen alle regt voor andere gezindheden betaald, terug ontvangen op en in genoemde, voor den Staat eenig mogelijke, wijze en vorm van onregtsherstelling. Daarentegen wijzen andere leden op hetgeen de Schotsche broeders in de Synode van 1860 van de vrijheid, als de roem en kroon onzer Kerk hebben gezegd. Zij vreezen dat het vragen of aannemen van restitutie ons weder jaren achteruit zal brengen. Eenigen gaan verder, en betuigen dat wij door het vragen van een fixum een groote zonde zouden bedrijven, en onze kroon en kracht wegwerpen, hetgeen anderen echter betuigen niet te kunnen inzien. Nog anderen meenen dat het welligt ook zonde zoude kunnen zijn den Staat stilzwijgend toe te laten met ons geld het Rijk van CHRISTUS tegen te werken en anti-Christelijke magten te steunen.

Art. 90.

De tijd der zitting is vervlogen. Morgen voortzetting. Ds. BRUININKS sluit de Vergadering met dankzegging, nadat gezongen is Ps. 89 : 8

Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht!

Veertiende Zitting.*13 Junij — Voormiddag.***Art. 91.**

DS. POSTMA opent de zitting met gebed. Vooraf gezongen Ps. 105 : 3.

Vraagt naar den Heer en Zijne sterkte.

De Voorzitter deelt mede dat DS. DONNER zich genoodzaakt heeft gezien naar huis te vertrekken.

DS. W. A. KOK wordt bij acclamatie tot Vice-Praeses benoemd.

Art. 92.

De Notulen van gisteren worden vastgesteld.

Art. 93.

Voortzetting der discussie over scheiding van Kerk en Staat, in verband met het vragen van een *fixum*. Er wordt op gewezen dat er wel het een en ander is dat het verkrijgen van *fixum* of restitutie, of hoe men het noemen wil, wenschelijk kan doen achten, b. v. de sobere traktementen van vele onzer Leeraren. Op den duur echter zouden deze het er niet beter door hebben, want de Gemeente zou ligtelijk haar liefdeoffer met het bedrag der Staatsbijdrage verminderen. Voor die Leeraren moet op een andere wijze worden verzorgd, gelijk later dat punt aan de orde zal komen. Nadat nu nog is opgemerkt dat wij het best zullen doen met omtrent een overgangsmaatregel den Staat geheel vrij te laten, wordt besloten eerst over de ZAAK ZËLVE, daarna over de UITVOERING te handelen.

Eenige voorstellen worden ingediend. Zij worden herleid tot twee. Na eenige bespreking en wijziging wordt het laatste aangenomen.

Voorstel 1.

De Synode spreekt luide en naar hare innige overtuiging uit:

- a.) dat het tegenwoordig door de Regeering gevolgde stelsel van subsidie-uitkeering aan de verschillende kerkgenootschappen met uitzondering van de Christelijke Geref. Kerk in strijd is met het groote beginsel: gelijk recht voor allen en met het door de Regeering uitgesproken beginsel der scheiding van Kerk en Staat.
- b.) dat alle toekenning van subsidie door den Staat moet ophouden, daar op die staatstoelagen geen verkregen recht bestaat.
- c.) dat zij voor hare kerk het vrijwilligheids-beginsel huldigt, reeds meer dan dertig jaar in haar midden toegepast en gehandhaafd, en geene subsidie, onder welken vorm ook, van den Staat begeert.

- d.*) dat zij echter diep gevoelt het onrecht, aan haar meer dan dertig jaren gepleegd, dat terwijl zij voorzien in onderhoud van eigen eeredienst en armen, toch hare leden moeten bijdragen om andere kerkgenootschappen uit de schatkist te steunen.
- e.*) dat aan dat onrecht een einde moet worden gemaakt door intrekking van den staat der tot nog toe uitgekeerde subsidien, en dat alle pogingen, tot verkrijging daarvan geschikt, door ons moeten worden aangewend.

Zij besluit daarom:

dat bij de regeering en de beide Kamers der Staten-Generaal zal worden aangedrongen op herziening van Art. 168 der Grondwet.

Voorstel 2.

De Synode, overtuigd

- a.* dat ondersteuning van alle of van enkele onderscheidene «godsdienstige gezindheden of derzelver Leeraars,» door Gods Woord, de geschiedenis en het aangenomen staatkundig beginsel: scheiding van Kerk en Staat, veroordeeld, onbillijk en onregtvaardig is;
- b.* dat het de roeping der Kerk is, den Staat daarop te wijzen, en met alle kracht op verandering aan te dringen;
- c.* dat, hoewel het niet op den weg der Kerk ligt aan te wijzen, hoe de Staat in bijzonderheden moet handelen, om dien onrechtvaardigen en onvruchtbaren toestand te doen ophouden, zij toch op schrapping van Art. 168 der Grondwet moet aandringen, dewijl in dat artikel het recht tot ondersteuning van enkele of van alle godsdienstige gezindheden is uitgesproken.

Besluit:

De Hooge Regering des lands te verzoeken:

dat zij het onrecht en den indirecten gewetensdwang, den belijders van niet gesubsidieerde gezindheden, tot nog toe aangedaan, wegneme, door alle subsidie van Godsdienstige genootschappen te doen ophouden, en Art. 168 der Grondwet vervallen te verklaren, opdat de groote beginselen van: recht voor allen! en van scheiding van Kerk en Staat, ook op dat punt tot hun volle recht komen.

Art. 94.

De Commissie van onderzoek der Reglementen komt in de Vergadering, om verslag van haren arbeid te geven.

De President, Ds. VAN VELZEN, betuigt tot zijne groote blijdschap te kunnen mededeelen dat de Commissie onafgebroken in den geest der liefde en eenstemmigheid, met voorzigtigheid en naauwkeurigheid, in den haar opgedragen arbeid is bezig geweest. Het Handboek der Geref. kerkregering d. H. DE COCK, tot leiddraad nemende, heeft de Commissie elke bepaling in 't bijzonder, met de Synodale Notulen der beide thans vereenigde kerken in de hand, nagezien en overwogen. In hartelijke taal spreekt Ds. VAN VELZEN den wensch uit dat het werk der Commissie tot bevestiging der eenheid, en bevordering van den groei en bloei der Kerk moge strekken.

De Scriba, Ds. NEDERHOED, leest hierna de aantekeningen betrekkelijk de handelingen der Commissie voor, waarin de opgave is vervat van het oordeel der Commissie over de onderscheidene vroeger gemaakte bepalingen.

De President der Synode zegt der Commissie hartelijk dank voor de welwillendheid en den ijver, waarmede zij de haar toevertrouwde taak heeft volbragt. Aan de betuiging dat vooral de geest, waarin de Commissie werkzaam was, der Synode tot vreugde strekt, paart ZEW. den wensch dat de Commissie het genoegen moge smaken de slotsom van haar onderzoek door de Synode aangenomen, en ruimschoots door 's Heeren zegen bekrond te zien.

De President der Commissie antwoordt hierop met der Synode dank te zeggen voor het haar geschonken vertrouwen.

Art. 95.

Nu vraagt de President of de slotsom der Commissie bij acclamatie kan worden aangenomen. Sommige broeders zijn er voor; anderen achten dat minder wenschelijk, al ware 't alleen om niet den schijn op ons te laden van met overijling te hebben gehandeld in zulk een gewigtige zaak.

Na eenige discussie wordt goedgevonden door stemming uit te maken of het aangenomen kan worden of dat men er op terug komen zal. De stemmen staken. Heden namiddag zal dit punt weder behandeld worden.

Art. 96.

Ds. W. G. SMITT neemt, als Secundus voor Ds. DONNER, zitting, na zijne instemming met de Gereformeerde leer te hebben betuigd. Ook Ds. van VELZEN neemt zijn plaats weder in.

Art. 97.

Omtrent de uitvoering van het besluit, in Art. 93 beschreven, bepaalt de Synode:

De Synodale Commissie zal een krachtig adres te dezer

zake rigten aan de beide Wetgevende Kamers, en aan elk lid derzelve een afdruk daarvan zenden, alsmede ter audiëntie gaan bij den Minister van Finantiën.

Art. 98.

Oud. KARSEMEIJER eindigt deze zitting met dankzegging, nadat gezongen is Ps. 119 : 3

Och, schonkt Gij mij de hulp van uwen Geest!

Vijftiende Zitting.

13 Juni. — *Namiddag.*

Art. 99.

Ds. WIELENGA opent de Vergadering met gebed, na 't zingen van Ps. 25 : 4.

's Heeren goedheid kent geen palen,

Art. 100.

Wederom komt het Verslag der Commissie — zie Art. 95 — aan de orde. Na eenige bespreking besluit de Synode zich met het resultaat harer Commissie te vereenigen. Door dit besluit vervalt art. 21 der *A g e n d a* :

De Synode benoeme eene Commissie om, wat van de Synodale besluiten nog bruikbaar is, te verzamelen, welke verzameling, nadat de classicale adviezen daar over ingewonnen zijn, als een algemeene regel voor de Kerk door een volgende Synode worde verbindend gesteld. (Overijssel).

Art. 101.

Besloten dat, na de verschijning der Notulen van deze Synode, de van vroeger behoudene met de thans gemaakte verordeningen, in een bundeltje vereenigd, zullen worden uitgegeven. Tot Commissie van Redactie worden benoemd :

Ds. S. VAN VELZEN.

» J. NEDERHOED.

» W. G. SMITT.

KERKREGERING.

Art. 102.

Art. 25 der Agenda:

- a. Dat de Synode eene herziening of wijziging brenge in het thans bestaande stelsel van vertegenwoordiging onzer Kerk op de algemeene Synode (Groningen).
- b. De Synode besluite minstens om het ander jaar te vergaderen, en maatregelen te nemen om eene betere vertegenwoordiging der gemeenten te verkrijgen. (Overijssel).
- c. De Synode besluite, dat voortaan ieder Classe, bestaande uit tien gemeenten één Leeraar en één Ouderling naar de Synode afvaardige; dat er om de twee in plaats van om de drie jaar Synode zal zijn, en dat zij voortaan te Kampen vergaderen zal. (Zuid-Holland).
- d. Dat de Synode geene verandering make in de vertegenwoording der Provinciën op de Synodale vergaderingen, (Drenthe).
- e. De Synode bepale, dat voortaan om de twee jaren Synodale verg. zal gehouden worden, die binnen eene week afloope, (Noord-Brabant).

komt met art. 20 der Agenda:

De Synode zende elk voorstel, hetwelk een algemeenen regel voor de Kerk bevat, vooraf ter beoordeeling aan de classikale vergaderingen, waarna het door een volgende Synode als regel worde vastgesteld. (Overijssel).

in behandeling. Achtereenvolgens zal er gesproken worden over:

- A. Nieuwe vertegenwoordiging der Gemeenten op de Synode.
- B. Bepaling van tijd en plaats der Synode.
- C. Verzending van Synod. besluiten naar de Classic. Vergaderingen.

Art. 103.

A. De afgevaardigden geven toelichting. In de discussie wordt veel ten gunste van een geheel nieuw stelsel van vertegenwoordiging, vooral naar de wijze der Schotsche Kerk, gesproken, doch evenzeer vele bezwaren tegen de invoering van dergelijk stelsel in een land en kerk als de onze ontwikkeld. Niemand evenwel ontkent dat er bij de thans heerschende wijze van vertegenwoordiging een al te groote onevenredigheid bestaat, nu alle Provinciën een gelijk aantal afgevaardigden zenden, terwijl sommige viermaal meer Gemeenten en Leeraren bezitten dan andere. Dat de Kerk zich volstrekt niet naar de staatkundige grenzen behoeft en behoort te regelen, is het algemeen gevoelen.

Vele broeders doen voorstellen, of van ineensmelting van sommige Provinciën, of van vergrooting der kleine door bijvoeging van een gedeelte van andere, en meer dergelijke, om alzoo een meer billijke en betere vertegenwoordiging te verkrijgen. Niet één der voorstellen echter kan de Synode ontheffen van de vrees dat dergelijke

regeling blijken zou in de praktijk evenzeer door ernstige bezwaren te worden gedrukt, b. v. van mogelijke overheersching, of althans ontzenuwing van den gewenschten invloed, der kleinere Provinciën door de grootere. Uit de langdurige gedachtenwisseling wordt het duidelijk dat de Vergadering, de gebreken in het heerschende stelsel erkennende, nogtans niet rijp is voor een nieuwe regeling. Het volgende Voorstel wordt aangenomen:

De Synode, alles gehoord hebbende, besluit bij het oude te blijven.

Art. 104.

B. Wat de plaats aangaat — vindt Zuid-Holland's voorstel: dat de Synode voortaan geregeld te Kampen vergadere, weinig bijval. Een der voornaamste bezwaren hiertegen, en aanbeveling voor het tot dusver gevolgd gebruik, is: dat de belangstelling in Synode en Kerk, door het houden der Vergadering in 't midden van onderscheidene Gemeenten, gewoonlijk verlevendigd wordt. Ook zou het door plaatselijke omstandigheden voor Kampen niet doenlijk zijn steeds de Synode te ontvangen.

Met warmte wordt er gepleit voor het vervroegen van de Synode, en als daartoe dringende reden gewezen op het gewigt en het veelbewogene onzer dagen, in verband met de uitbreiding, en de steeds meer in omvang toenemende roeping onzer Kerk. Reeds nu moeten vele zaken al te lang onafgedaan blijven. En de opeenhooping van vele en velerlei belangrijke zaken, zoo als b. v. deze Vergadering die ondervindt, doet het wenschelijk achten meermalen Synode te houden. Dan zouden de Vergaderingen ook korter duren, en niet, gelijk thans, vele broeders zich genoodzaakt zien vóór het einde te vertrekken.

Hiertegenover wordt beweerd dat dit punt voor het oogenblik zijn gewigt grootendeels heeft verloren door het besluit met betrekking tot de vertegenwoordiging genomen. Anderen voegen hierbij dat er nog zelden dringende zaken op de Synode hebben gewacht, dat het vermenigvuldigen van Synodale Vergaderingen veel moeite en kosten veroorzaken zou, dat de Synod. Commissie altijd het regt heeft om bij dringende noodzakelijkheid de Synode bijeen te roepen, en er dus geen noodzaak is om thans een van de Dordsche bepaling afwijkend besluit te nemen.

Sommige broeders, die meenen dat de Vergadering nog niet rijp is voor een beslissing, willen dit punt in beginsel onbeslist laten, doch achten het, met het oog vooral op Gymnasium, Theol. School en Zending, bepaald noodig dat de Synode ten volgenden jare weder bijeenkome.

Een voorstel in dien geest wordt ingediend.

Art. 105.

Inmiddels is de tijd voor deze zitting voorbijgegaan. De Vergadering gaat uiteen, nadat gezongen is Ps. 90 : 9

Laat Uw genâ ons met haar troost verrijken!

en Ds. VAN DER SLUIJS, den Heere gedankt heeft voor het goede ons dezen dag bewezen.

Zestiende Zitting.

14 Juni. — *Voormiddag.*

Art. 106.

Oud. SWAGERMAN opent deze zitting met gebed. Gezongen Ps. 87 : 2

Men spreekt van u zeer heereijke dingen.

Art. 107.

Wordt voorgesteld om of Zaterdag, of Maandag voormiddag, geen zitting te houden. Het laatste besloten.

Art. 108.

De Notulen vastgesteld.

Art. 109.

Het Voorstel, in art. 104 bedoeld, komt, tegelijk met een tegen-voorstel in discussie. In stemming gebracht, staken de stemmen. De beide voorstellen luiden aldus:

Voorstel 1.

De Synode besluit het punt van eene vervroegde bijeenkomst der Synode als beginsel aan te houden, doch met het oog vooral op het Gymnasium, de Theol. School en de Zendingszaak het volgend jaar weder Synod. Verg. te houden.

Voorstel 2.

De Synode, van oordeel zijnde, dat onze kerkorde ruimte genoeg geeft om, als het noodig is, ook binnen de drie jaren te vergaderen, acht het niet noodzakelijk thans nieuwe bepalingen te maken, maar geeft voor dezen keer de bepa-

ling der eerstkomende Synode, aan de Synodale Commissie over.

Art. 110.

Na eenige discussie wordt, dewijl het beginsel van vervroegde Synode door deze Vergadering niet wordt beslist, Art. 20 der Agenda door Overijssel ingetrokken.

ONDERWIJS.

Art. 111.

Art. 8 der Agenda wordt thans aan de orde gesteld. De voorstellen komen hierop neer: aandringen bij de Hooge Regering op: wijziging van Art. 33 der Schoolwet, al. 1. (Utrecht); wijziging van Art. 194 der Grondwet, (Z. Holland, Gelderland); de Kerkeraden en Gemeenten opwekken tot bevordering van het Christelijk onderwijs, en in 't algemeen van christelijke opvoeding der jeugd, (Z. Holland, Utrecht, Friesland,) ook door Zondagscholen. Overijssel wil vooral de Gemeenten ten platten lande hebben opgewekt.

De beraadslaging zal in deze orde plaats hebben.

A. Art. 194 der Grondwet.

B. Art. 33 der Schoolwet.

C. Toezigt der Kerk op het godsdienstig onderwijs.

Art. 112.

A. Na de toelichting door de afgevaardigden worden, in een korte doch gewigtige discussie, de voornaamste bezwaren tegen Art. 194 der Grondwet ontwikkeld.

Overtuigd van de schadelijke werking van meergenoemd Artikel, en van hare roeping om daartegen te getuigen, besluit de Synode:

aan de Synodale Commissie op te dragen, in een krachtig adres de bezwaren der Christ. Geref. onderdanen tegen Art. 194 der Grondwet nêer te leggen aan den voet van den Troon,

en afschrift daarvan te zenden aan de beide Wetgevende Kamers, en aan elk harer leden.

Art. 113.

B. Na de toelichting en eenige gedachtenwisseling, waarin het treurige karakter der Schoolwet, en de onbruikbaarheid der Openbare school voor de Christenen, wordt aangewezen, neemt de Vergadering bij acclamatie het voorstel aan:

om zich niet in te laten met het vragen om verandering van Art. 33 alin. 1 der Onderwijswet, dewijl het niet op haren weg ligt Staatswetten te redigeren, én omdat eene verandering van « kan » in « zal » niet de hoofdzaak is, waarop alles aankomt.

Art. 114.

C. De afgevaardigden der onderscheiden Provinciën geven toelichting. Een zeer belangrijke discussie, waarin het onmisbare van Christelijke opvoeding en Christelijk schoolonderwijs wordt in het licht gesteld, neemt een aanvang, doch kan niet ten einde worden gebracht, van wege den al te snel vervlogen tijd.

Art. 115.

Oud. BLANKENBERG sluit de Vergadering met dankzegging. Gezongen Ps. 65 : 4

De lofzang klimt uit Sions zalen,

Zeventiende Zitting.

14 Juni. — *Namiddag.*

Art. 116.

Ds. W. G. SMIT opent de Vergadering met gebed, nadat gezongen is Ps. 122 : 3

Dat vreed' en aangename rust,

De Voorzitter leest een telegram voor van Ds. STEKETE, waarin ZEW. berigt den beroepsbrief te hebben ontvangen, en dien biddend te willen overwegen.

ART. 117.

De discussie over C, zie Art. 114, wordt voortgezet. Door sommige broeders wordt de nadruk gelegd op het regt en de roeping der ouders om voor de christelijke opvoeding van hun kroost te zorgen, ten betooge dat de Kerk als zoodanig zoomin regt heeft om te bepalen naar welke school de ouders hun kinderen moeten zenden als verplichting om voor de oprigting eener school te zorgen. Andere broeders meenen, bij gelijke erkenning van genoemd regt en roeping der ouders, dat de Kerk geroepen is, bij gebreke van oprigting van Christelijke scholen door ouders of particulieren, te zorgen dat er zulke scholen komen. Ook achten zij het, bijzonder van wege een en ander verschijnsel, in onze dagen hoogst wen-

schelijk, zoo niet bepaald noodig, dat de School van de Kerk uitga. Met blijdschap en erkentelijkheid begroeten zij al hetgeen door particulieren en Vereenigingen, inzonderheid door de Vereeniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs, ten behoeve van Christelijk onderwijs gedaan is en wordt. Doch zij wenschen meer. Verschillende wenschen doen zich hooren, als: de Synode blijve bij hetgeen bepaald is! en daartegenover: de Synode regele de verhouding tusschen Kerk en School!

Ook over Zondagscholen en bewaarscholen, het onmisbare van het Christelijk element, van goede leiding, enz. en het onbeschrijfelijke nut derzelve, indien zij aan de vereischten beantwoorden, wordt menig warm woord gesproken. Tegenover enkele bezwaren wordt de wensch geuit dat al onze Leeraren, Kerkeraden en Gemeenteleden oog en hart op deze zaken mogten zetten. Duidelijk wordt ook aangetoond dat Schoolvereenigingen en besturen in elk geval geroepen zijn het Toezigt der Kerk op het godsdienstig element van het onderwijs te erkennen, en dat te begeeren. Ten slotte neemt de Vergadering dit voorstel als uitdrukking van haar gevoelen aan.

De Synode

oordeelende dat, volgens Gods Woord, en de beginselen der Gereformeerde Kerk, betreffende de opvoeding der jeugd, de Ouders in de eerste plaats de roeping hebben, krachtens de bij den Doop afgelegde belofte, om voor Christelijke opvoeding, en dus ook voor Christelijk onderwijs hunner kinderen te zorgen, en deswegens ook de Gemeente des Heeren een heilige verplichting jegens de kinderen der Christenen te vervullen heeft,

besluit:

de aandacht, inzonderheid der Kerkeraden, te vestigen op de Christelijke Lagere, Bewaar- en Zondagscholen, om de oprichting en instandhouding, overeenkomstig plaatselijke omstandigheden en behoeften te bevorderen, en vooral er op te letten, dat het godsdienstig element van het onderwijs in de scholen waarlijk Christelijk Gereformeerd zij, door hun liefderijk en getrouw toezicht op de scholen uit te oefenen, in overleg met de plaatselijke schoolbesturen.

Art. 118.

Over de voorstellen — zie Art. 109 — wordt weder gesproken en gestemd. Ten tweedenmale staken de stemmen. Door beslissing met het lot wordt voorstel 2 aangenomen.

Art 119.

Art. 9 der Agenda wordt aan de orde gesteld:

Vanwege de ongeregelde waarneming der Catechisatie in vele Gemeenten onzer Kerk, vestige de Synode daarop ernstig hare aandacht. (Gelderland).

De aanleiding tot dit voorstel is, volgens de toelichting, het feit dat op sommige plaatsen de Catechisatiën den ganschen zomer stilstaan, op andere ongeregeld gehouden worden.

Vele leden wijzen in krachtige taal op het nut en de onmisbaarheid van degelijk, onafgebroken catechetisch onderwijs, vooral in deze dagen, op de roeping der ouders om voor de trouwe waarneming daarvan door hunne kinderen te zorgen, zoowel als op de roeping van Leeraren en Kerkeraden om zorg te dragen voor geregelde Catechisatiën. De opmerking wordt hierbij gevoegd dat men, tot regt begrip en billijke beoordeeling van den toestand in onderscheidene gemeenten, rekening moet houden met de plaatselijke omstandigheden en eigenaardige moeilijkheden.

Eenige voorstellen worden ingediend, die slechts in redactie verschillen. Het volgende wordt aangenomen.

De Synode wekt de Kerkeraden ernstig op, dat zij de leden en kinderen der Gemeente dringend aansporen om van de Catechisatiën, gedurende het geheele jaar, zoo veel mogelijk gebruik te maken; opdat het opkomend geslacht met de Gereformeerde waarheden doorvoed, voor Jezus gewonnen, en voor den verderfelijken tijdgeest gevrijwaard worde.

BIJZONDERE ZAKEN.

Art. 120.

Art. 2 der Agenda is aan de orde.

a. De Synode herzie de besluiten betreffende het huwelijk van een man met de zuster van zijn overleden vrouw, waaromtrent een geschreven stuk wordt overgelegd (Overijssel.)

b. Dat de Synode duidelijk bepale welke straffen er moeten toegepast worden op leden der Gemeente, welker huwelijken de Synode ongeoorloofd heeft geacht. (Synode 1849, pag. 33. (Groningen.)

Na de toelichting spreken sommige broeders den wensch uit dat dit punt, reeds op zoo vele Synoden besproken, niet in discussie kome. Anderen achten het beslist noodig dat de Synode de vroegere bepaling wijzige, òf bevestige, en, in het laatste geval, de straf voor den overtreder juist aanwijze. Thans wordt op personen, die dergelijk huwelijk aangaan, in de eene Gemeente, Classe of Provincie de kerkelijke tucht toegepast, tot afsnijding toe, terwijl zij in andere ongemoeid worden gelaten. Dat, zoo beweren zij, moet ophouden.

Eenige leden doen de Synode de vrucht hunner studie op dit punt hooren, waarvan de slotsom is dat in heel de Schrift geen woord van verbod tegen zoo'n huwelijk staat. De rapporteur WIELENGA deelt mede dat het adres van Overijssel te dezer zake tot de zelfde conclusie komt. Hiertegen worden echter bezwaren geopperd. Doch ook sommige broeders, die genoemde meening niet kunnen beamen, achten het goed te bepalen dat het aangaan van zulk een huwelijk niet met eenige kerkelijke straf worde achtervolgd. Velen achten dit het best dat de Synode deze teedere kwestie niet beslisse, doch aan de gewetens der betrokken personen overlate.

Eenige voorstellen worden ingediend en uitvoerig besproken, van welke het volgende wordt aangenomen :

De Synode, oordeelende dat dit huwelijk bepaald tot de betwiste behoort, en men omtrent zulke punten geen kerkelijke straf kan opleggen,

besluit:

- a. de leden onzer Kerk aan te raden zulk een huwelijk niet aan te gaan;
- b. dat iemand, die dit huwelijk aangaat, niet kerkelijk gestraft mag worden.

Art. 121.

De President deelt mede dat sommige broeders Ouderlingen niet langer kunnen blijven. Aangenomen wordt zijn voorstel om niet hun secundi aan te schrijven, van wege het naderend einde der Synode.

Art. 122.

Gezongen wordt Ps. 121 : 1 en 2.

'k Sla d' oogen naar 't gebergte heen;

waarna Oud. ELFFERS de zitting met dankzegging sluit.

Achttiende Zitting.15 *Junij*. — *Voormiddag*.

Art. 123.

De Vergadering wordt, met het zingen van Ps. 32 : 4

Gij zijt mij, Heer! ter schuilplaats in gevaren,

en gebed, door Oud. VOGELAAR geopend.

Art. 124.

Mededeeling dat Ds. HESSELS heden nacht naar huis is ontboden. Ds. NEDERHOED neemt als Secundus zitting, na instemming met de Gereformeerde leer te hebben betuigd.

Art. 125.

Art. 5 der Agenda wordt aan de orde gesteld.

- a. De Synode wijzige het tegenwoordig gebruik in zake van Examina en beroeping der Candidaten, in dezervoege dat niemand beroepbaar zij, vóór hij alle noodige Examina heeft ondergaan, (Noord-Brabant.)
- b. De Synode verklare of de eed tegen de Simonie, die tot hertoe in sommige Provinciën bij het peremtoir examen wordt afgenomen, niet overbodig is, en derhalve kan afgeschaff worden. (Groningen).

A. Uit toelichting en discussie blijkt dat Noord-Brabant niet bepaald afschaffing van het Classicaal examen wil, hetwelk vele leden om verschillende redenen meenen te moeten behouden; doch wèl verlangt dat het voortaan niet meer mogelijk zij dat iemand, die door een wettige, uit en door heel de Kerk gekozene, Vergadering beroepbaar gesteld is, op wettige wijze door eene Gemeente is beroepen, en na rijp en biddend beraad gemeend heeft zulk een beroep te moeten opvolgen, worde afgewezen door een Vergadering, die slechts een gedeelte der Kerk vertegenwoordigt — om welligt kort daarna in eene andere Provincie weder goedgekeurd, en tot de bediening bevorderd te worden. Het gewigt der daartegen geldende bezwaren wordt aangewezen. En op grond van een en ander de wensch met kracht uitgesproken dat men niemand beroepbaar stelle, vóór hij alle examina, die men noodig oordeelt, met goed gevolg heeft doorgestaan.

Hiertegen wordt aangevoerd dat zulk eene wijziging met de kerkorde strijden, en ook hare moeijelikheden medebrengeu zou, alsmede dat, hoewel het tegenwoordig gebruik zijn schaduwzijde heeft, de moeijelikheden zoo zelden voorkomen dat zulk eene ingrijpende verandering niet geacht kan worden noodzakelijk te zijn. Wordt het besluit op het Classicaal examen slechts naauwkeurig uitgevoerd, dan zal het ook wel bepaald een ander zijn dan het examen te Kampen. Ten slotte wordt bepaald dat in het besluit op het Class. Examen

het woord «hoofdzakelijk» zal plaats maken voor «alleen». Bedoeld besluit luidt derhalve nu aldus:

De Synode besluit dat het examen alleen zal gaan over:
Geopenbaarde Godgeleerdheid:

stellige, wederleggende, beoefenende.

Pastoraal, inzonderheid Predikkunde en Catechetiek.

Geschiedenis en inhoud der Formulieren van Eenheid,
Liturgische schriften, en Kerkregering.

Art. 126.

B. wordt door de afgevaardigden van Groningen toegelicht. Uit de discussie blijkt dat algemeen het herhalen van den bedoelden eed ongeoorloofd wordt geacht, omdat een eed nooit zonder dringende noodzakelijkheid mag worden gevorderd. Sommige broeders wenschen geheele afschaffing van dien eed, daar hij oorspronkelijk niet door de Kerk maar door den Staat is ingevoerd, en voor onze tegenwoordige toestanden niet meer past. Ook is er, naar veler oordeel, geen geldige reden om tegen de Simonie een eed te vorderen, terwijl men voor de rechte waarneming van het heilig ambt belofte en handteekening genoegzaam acht. Hiertegen stellen anderen de meening dat het langdurig gebruik dezen eed in de Kerk heeft gewettigd, en men, door denzelfden af te schaffen, een ongunstigen indruk in de Gemeente zou teweeg brengen. De beide volgende voorstellen worden ingediend, besproken, en het laatste aangenomen.

Voorstel 1.

De Synode, alles overwogen hebbende, oordeelt dat er in den tegenwoordigen toestand geen dringende reden is voor den eed tegen de Simonie.

Dien eed afschaffende bepaalt zij dat de straffen, in het formulier van dien eed genoemd, zullen worden toegepast op ieder die zich aan Simonie schuldig maakt.

Voorstel 2.

Hoewel de eed tegen de Simonie van Staatkundigen oorsprong is, en noch door de Dordsche Kerkorde noch door eenig kerkelijk besluit wordt voorgeschreven, oordeelt de Synode, met het oog op het hiertoe gevolgde gebruik, dien vooralsnog te moeten behouden; echter met dien verstande dat hij slechts eenmaal, en wel te Kampen zal worden afgenomen, en het formulier daarvan naar den tegenwoordigen toestand der Kerk worde gewijzigd.

De Synodale Commissie zal bij de Buitenlandsche zusterkerken informeeren of ook daar soortgelijk gebruik plaats heeft.

Art. 127.

Aan de orde is Art. 10 der Agenda:

De Synode rigte een hartelijke en dringende opwekking aan allen die, buiten onze Kerkgemeenschap, de Gereformeerde belijdenis liefhebben, om zich met ons te vereenigen, daar de nood der tijden meer dan immer thans ook de Nederlandsche Christenen tot eendragt en samenwerking dringt. (Noord-Brabant).

Na de toelichting besluit de Synode, meenende dat geheel het ontstaan en bestaan onzer Kerk eene voortdurende, dringende noodiging is, gelijk N.-Brabant bedoelt, van harte met dat voorstel in te stemmen, en in de Notulen de verklaring op te nemen;

dat zij niets liever wenscht dan eenheid en samenwerking onder al Gods kinderen, en zich grootelijks zal verheugen als de Heere, naar onzen wensch en bede, die broeders en zusters in ons midden brengen zal, wier wegblijven wij zoo lang reeds hebben betreurd.

Art. 128.

Aan de orde is Art. 11 der Agenda:

- a. De Synode vestige hare aandacht op de kleine tractementen van vele predikanten onzer Kerk. (Gelderland).
- b. De Synode wekke de Gemeenten op tot verbetering van de schrale tractementen. (Overijssel).

De afgevaardigden van beide Provinciën lichten dit voorstel toe. In de Vergadering wordt een weemoedige stemming merkbaar bij de voorstelling van de bekrompen verzorging en den medelijdenswaardigen toestand van vele Evangeliedienaren. Voorzoover in de zwakheid der Gemeenten de reden hiervan ligt, meent de Synode dat men behoort toe te zien dat Gemeenten, die geen Leeraar kunnen onderhouden, ook niet een Leeraar en zich zelve, door ligtvaardig beroepen, in gevaar van groote moeite brengen; terwijl voorts de sterkere de zwakkere behooren te schragen, vooral wanneer het in het belang der Kerk kan geacht worden dat de laatste een eigen Leeraar hebben.

Anders is het met Gemeenten, die zeer gemakkelijk haren Leeraar mild kunnen onderhouden, doch blind blijven voor de steeds toenemen duurte der levensmiddelen, en de toenemende eischen voor het

ophouden der waardigheid van den Leeraarsstand; die haren Leeraar en de zijnen laten worstelen met knellende zorgen, hem noodzaken met al te schamele kleeding en voedsel zich te vergenoegen, terwijl hij gansch buiten staat is zijnen kinderen ook maar eenigermate eene opvoeding naar eisch en behoefte van hun stand te geven. Vele leden spreken er hunne afkeuring over uit dat hier en daar voor delging van schuld op kerkgebouw enz. ijverig wordt gezorgd, ten koste der bezoldiging van den arbeider, voor wiens onbekrompen, geldelijke zorgen en zuchten bannende, verzorging, naar luid der Schrift, in de eerste plaats gezorgd worden moet. Zulke Gemeenten hebben te vreezen dat de Heere haar met onthouding van geestelijke gaven zal bezoeken. En de geheele Kerk moet door de Synode daartegen een stem laten uitgaan omdat in genoemd kwaad een gevaar voor de gansche Kerk verscholen is. Vooral de Classicale Vergaderingen behoorden op nalatige Gemeenten toe te zien.

Aan de andere zijde wordt hierbij opgemerkt dat de Heere ook in dezen reeds veel verbetering heeft geschonken, en sommige Gemeenten een uitnemend voorbeeld geven. Er wordt een voorstel ingediend, doch de tijd der zitting is voorbij. Maandag namiddag voortzetting, zoo de Heere wil.

Art. 129.

Ds. BAVINCK eindigt deze zitting met dankzegging. Gezongen is Ps. 118 : 1

Laat ieder 's Heeren goedheid loven !

Negentiende Zitting.

17 Juni. — *Namiddag.*

Art. 130.

De Vergadering wordt geopend, met het zingen van Ps. 95 : 1

Komt, laat ons samen Is'rels Heer,

en gebed door Ds. RENTING.

Ds. HESSELS neemt weder zitting.

Art. 131.

Het voorstel, in Art. 128 bedoeld, wordt, na enige discussie, aangenomen, gelijk het hier volgt:

Hoewel er alle reden bestaat om dankbaar te erkennen de opofferingen, die vele Gemeenten zich getroosten om den toestand harer predikanten te verbeteren, oordeelt de Synode echter dat, tengevolge van de hooge prijzen der levensmiddelen, het tractement van sommige predikanten niet in verhouding staat tot hunne behoeften. Zij wekt daarom vooreerst de Kerkeraden op, om daarin zoo-veel mogelijk verbetering te brengen.

Zij draagt vervolgens de Classicale Vergaderingen op, om toe te zien dat geen handopening tot het beroepen van een Leeraar worde gegeven, tenzij het blijke dat de Gemeente in staat zij naar behooren een Leeraar te onderhouden. Wanneer het voor de Classis blijkt dat een predikant geen genoegzame bezoldiging erlangt, en dat de Gemeente niet bij magte is om hem meer te geven, dan zal de Classis naar de middelen omzien, om zulk een Gemeente te hulp te komen.

Art. 132.

De Notulen worden vastgesteld.

Art. 133.

Art. 12 der Agenda, p. A.

De Synode benoeme eene Commissie tot ontvangst en beheer van vrijwillige giften ter ondersteuning van zwakke Gemeenten (Noord-Brabant).

De afgevaardigden van N. Brabant geven toelichting, doch verklaren er geen bezwaar in te zien, van wege het vorenstaand besluit, dit voorstel in te trekken, waarmede de Vergadering genoegen neemt.

Art. 134.

Punt B van art. 12 der Agenda.

De Synode wijze een weg aan ter redding der gemeente Alkmaar uit haren financiële nood (Noord-Holland).

Uit de toelichting blijkt dat Classis, en Provincie, na alle pogingen beproefd te hebben, geen mogelijkheid meer zien om die zwaar belaste Gemeente te redden, en derhalve gaarne raad en hulp van de Synode zouden erlangen. Na eenige deliberatie oordeelt de Ver-

gadering dat het der Synode niet doenlijk is zich met dergelijke plaatselijke zaken in te laten. Zij draagt aan de Classe Alkmaar en Provincie N. Holland op om die zaak, zooveel in haar is, tot een goed einde te brengen, met den wensch dat de Heere haar pogen tot redding dier Gemeente boven verwachting zegene.

Art. 135.

Aan de orde is Art. 13 der Agenda, inhoudende een protest van Zuid-Holland tegen, met verzoek om revisie van, Art. 66 der Synode van 1869, waarin de uitspraak dier Synode vervat is dat Zeeland, door Z. Holland wegens de nietigverklaring van het beroep der Gemeente Geersdijk op Ds. B. AMSING aangeklaagd, «niet te beschuldigen is, alhoewel het bleek dat eene Commissie in Zeeland hare bevoegdheid in zake dat beroep was te buiten gegaan.»

De afgevaardigden van Z. Holland lezen het protest hunner Provincie tegen genoemd besluit voor. Nadat zoowel de afgevaardigden van Zeeland als van Z. Holland een en andermaal de zaak hebben toegelicht en besproken, wordt, na eenige discussie, besloten dat Art. 66 Synode Middelburg zal worden HERZIEN.

Eene Commissie wordt benoemd tot onderzoek van alle stukken, die op meergenoemde zaak betrekking hebben, bestaande uit:

Ds. J. VAN ANDEL.
Ds. D. K. WIELENGA.
Oud. A. DEN DEKKER.

Art. 136.

Art. 15 der Agenda komt in behandeling.

Protest van de Classe Dordrecht, omdat de Prov. Verg. geen beslist antwoord kon geven op de vraag: zijn vaccinatie en assurantie afgoden, en zijn zij, die er gebruik van maken, afgodendienaars? (Zuid-Holland.)

Na de toelichting geeft de rapporteur DOSKER verslag van een adres van een lidmaat der Gemeente Dordrecht, waarin uitspraak der Synode gevraagd wordt in zake vaccinatie en assurantie. Na eenige bespreking wordt dit voorstel aangenomen:

De Synode oordeelt dat de Prov. Verg. van Zuid-Holland een antwoord op bedoelde vragen had behooren te geven. Als haar gevoelen spreekt zij uit dat vaccinatie en assurantie aan ieders geweten behooren overgelaten te worden.

Art. 137.

Art. 16 der Agenda is aan de orde.

a. De Synode geve een duidelijke verklaring van het toepassen van Art. 8 der Dordsche kerkorde van 1618/19 (Zuid-Holland).

δ. De Synode besluite dat predikanten, volgens Art. 8 der Dordsche kerkorde geëxamineerd, slechts in die Provincie mogen dienen, waar zij zijn toegelaten, tenzij die toelating worde geapprobeerd door de Provincie, waarheen zij later geroepen mogten worden (Groningen).

Beide punten worden toegelicht. In een belangrijke discussie wordt het wenschelijke van het behoud van deze bepaling (A) betoogd, doch tevens de noodzakelijkheid om het, duidelijk genoeg sprekend, Artikel toe te passen zooals het daar staat, zonder eenig deel er van voorbij te zien. Een ernstige waarschuwing der Synode tegen ligtvaardig gebruik van meergenoemd Art. 8 is niet overbodig. Met het oog op de aanmerkelijk veranderde toestanden meenen sommigen dat het woord «schoolmeester» in dit Art. 8 moet worden geschrapt, wijl de onderwijzers thans niet meer met «handwerksluijden» gelijk te stellen zijn; anderen achten dat niet noodig.

Punt B vindt geen bijval, al kan men dergelijken wensch wel eenigszins begrijpelijk vinden. Eene bepaling in dien geest zou de eenheid der Kerk in gevaar brengen.

Twee voorstellen worden ingediend en besproken. Het volgende aangenomen.

De Synode bepaalt: dat Art. 8 der kerkordening van Dordrecht in volle kracht blijft. Zij wenscht dat in de voorkomende gevallen de voorschriften van bedoeld Artikel steeds worden nageleefd, opdat niemand volgens dat Artikel in aanmerking kome, die, hetzij aan de Theologische School te Kampen, of bij eenig Leeraar reeds gestudeerd heeft, om tot de bediening te komen, of die niet, naar het oordeel der Classis, die «singuliere» gaven bezit, die in genoemd Artikel vermeld worden.

Wanneer echter iemand aangeboden wordt, die naar de overtuiging der Classis de bedoelde vereischten heeft, behoort hij, na het onderzoek, van tijd tot tijd onder behoorlijk opzicht proeven te leveren van zijne bekwaamheid in het prediken, om vervolgens in de bediening gesteld te worden. De Synode meent echter tevens de aandacht der Classicale Vergaderingen vooral te moeten vestigen op den eisch van singuliere gaven, daar volgens haar gevoelen, in de omstandigheden, waarin de Kerk thans verkeert, dergelijke gaven slechts hoogst zeldzaam voorkomen.

De afgevaardigden van Groningen trekken nu punt B in, omdat, naar hun inzien, het doel hunner Provincie in hoofdzaak is bereikt.

Art. 138.

Aan de orde is art. 17 der Agenda.

De Synode erkenne de zending van broeder C. DE BEST ook voor Nederland, en stelle hem beroepbaar voor de Gemeenten, daar het gebleken is dat hij met ijver en vrucht in de Gemeente Geesteren werkzaam is. (Gelderland.)

De afgevaardigden van Gelderland geven toelichting. In een korte gedachtenwisseling wordt betoogd dat de billijkheid vordert dat aan broeder DE BEST niet langer worde onthouden wat broeder VEENSTRA reeds zoo lang bezit. Broeder DE BEST heeft een langdurigen proeftijd met eere doorloopen.

Art. 71 der Synode van Middelburg, inhoudende het besluit dat de Vergadering «voor het tegenwoordige, om de omstandigheden» in dergelijk verzoek niet kon treden, in verband met de goede getuigenissen die van meergenoemden broeder worden gegeven, moet elk bezwaar tegen zijne beroepbaarstelling wegnemen. De Vergadering besluit eenparig:

aan het verzoek van Gelderland te voldoen.

Art. 139,

Art. 18 der Agenda:

De Synode magtige de Classis Zwolle dan heer L. QUÉRÉ voor de Kerk beroepbaar te stellen. (Overijssel.)

wordt nu behandeld. Uit de toelichting blijkt dat genoemde broeder, die aan de Theol. School te Genève gestudeerd heeft, en door de Kerk der Waldenzen is geordend, door een samenloop van omstandigheden in Nederland gekomen, lid der Gemeente Kampen is geworden, en het verlangen te kennen gegeven heeft om als Leeraar in onze Kerk te dienen. Het door hem ingewonnen advies der Curatoren luidde: wend u door de Classis tot de Synode, om te vernemen op welke wijze gij beroepbaar kunt gesteld worden.

Intusschen heeft die broeder twee beroepen ontvangen, en dat naar de Geref. Gemeente te Morrès in Zuid-Frankrijk aangenomen.

Hoewel dus dit Agenda-punt is vervallen, wenscht de Provincie Overijssel en de Synodale Commissie toch het beginsel besproken en beslist te zien: hoe te handelen met Candidaten of Predikanten uit het Buitenland, die, zonder beroepen te zijn, in onze Kerk wenschen beroepbaar verklaard te worden?

Wie mag hen beroepbaar verklaren, en welke zijn daartoe de vereischten?

Na een belangrijke discussie, waarin duidelijk wordt gemaakt dat wij ons te wachten hebben voor ongegrond wantrouwen van buitenlandsche zusterkerken, doch evenzeer, bij de veelvuldige onbestemdheid ten aanzien der leer in onze dagen, naauwlettend hebben te waken tegen het opnemen van verkeerde elementen, worden deze twee voorstellen ingediend, waarvan het laatste wordt aangenomen.

Voorstel 1.

Predikanten en Kandidaten uit het Buitenland, die, van behoorlijke attesten voorzien, geene roeping hebbende van eene Gemeente, in onze Kerk als Leeraar wenschen te dienen, hebben zich aan te melden bij de Synodale Commissie, die, na ingesteld onderzoek, den betrokken persoon verwijze naar de Classis, onder welke hij ressorteert, welke laatste, met behulp van de provinciale deputaten, met erkenning van hun titel, een onderzoek instellen zal naar zijne regtzinnigheid zoowel als zijne wetenschappelijkheid, en, bij gunstigen uitslag, hem beroepbaar zal stellen.

Voorstel 2.

Met betrekking tot bovengenoemde personen besluit de Vergadering:

dat de Synodale Commissie onderzoeken zal of de Kerk, uit wier boezem zij komen, met ons op denzelfden grondslag des geloofs staat, en een voldoende wetenschappelijke opleiding aan hare leeraren geeft.

Ingeval zij daarvan zekerheid heeft, en de betrokken persoon goede attesten kan vertoonen, zal zij de Classis, binnen wier ressort zulk een persoon verblijf houdt, verzoeken om, met bijstand der Provinciale Deputaten, bedoelde persoon of personen, onder erkenning hunner diploma's, voor zoover de wetenschappelijke bekwaamheid betreft, aan een onderzoek naar hunne regtzinnigheid te onderwerpen, en, bij gunstigen uitslag, voor de Kerk beroepbaar te stellen.

Art. 140.

In behandeling komt Art. 19 der Agenda.

De Synode kome terug op Art. 84 der Synode van 1863, en wijzige het aldus: dat de Leeraar, die in eenige plaats prediken wil, verplicht is de toestemming des Kerkerads dier Gemeente te vragen, maar dat, ingeval deze geweigerd wordt, hogere kerkelijke Verg. over de beweegredenen der weigering uitspraak zullen doen, indien zulks door den betrokken Leeraar wenschelijk geacht wordt. (Gelderland.)

Na de toelichting wordt hierover eenige oogenblikken gesproken. De vlugge tijd echter roept tot eindigen. Morgen voortzetting.

Art. 141.

Ds. LITTOOIJ sluit de zitting met dankzegging, na 't zingen van
Ps. 74 : 2.

Herdenk de trouw, aan ons voorheen betoond!

Twintigste Zitting.

18 Junij. — Voormiddag.

Art. 142.

Oud. C. v. D. PUTTE opent de zitting met gebed, na 't zingen van Ps. 68 : 14.

Hoe groot, hoe vrees'lijk zijt G'alom!

Art. 143.

De Notulen worden vastgesteld.

Docent DE COCK biedt in naam zijner moeder, Mejufvr. Wed. POELMAN, vroeger Wed. H. DE COCK, aan elk lid der Synode een exemplaar aan van de door ZEW's vader bezorgde uitgave der Dordsche Leerregels, die zoo kennelijk is gezegend tot opwekking van vernieuwde belangstelling in de Gereformeerde leer. Met dankzegging wordt dit souvenir aangenomen.

Docent BRUMMELKAMP geeft kennis dat hij door familieomstandigheden gedrongen wordt de Synode te verlaten. De Voorzitter spreekt ZEW. een hartelijk woord van bemoediging en heilwensch toe.

Ook Ds. VAN ANDEL kan niet langer blijven.

Art. 144.

Voortzetting der discussie over Art. 84 Synode 1863. — Zie Art. 140. — Op Art. 31 Dordsche Kerkorde wordt gewezen, ten betooge dat daarin reeds het regt en de verpligting, in het voorstel genoemd, is verzekerd, waarvan niemand mag afwijken. Sommigen willen dit Artikel (S. 63) geheel doen vervallen, anderen behouden, nog anderen wijzigen; allen zijn het eens dat de vrijheid om het Evangelie te prediken niet door kleingeestige vrees of naijver mag aan banden gelegd worden, doch evenzeer dat de vrijheid de orde behoeft en eerbiedigt.

In stemming worden gebracht de twee volgende voorstellen:

Voorstel 1.

De Synode meent Art. 84 Synode 1863 te moeten handhaven.

en

Voorstel 2.

De Synode besluit: dat geen Leeraar onzer Kerk buiten

onze gemeenschap zal mogen prediken op tijden dat er bij ons godsdienstoefening wordt gehouden, zonder toestemming van den Kerkeraad der plaats, behoudens het regt van appèl, volgens Art. 31 D. K.

Het laatste wordt aangenomen.

Art. 145.

Thans is Art. 22 der Agenda aan de orde.

Bij de oprigting van een kas voor Predikantsweduwen en weezen bepale de Synode een minimum, waarop die weduwen ten allen tijde aanspraak kunnen maken, nl. van f 200. (Zuid-Holland.)

Hierbij deelt de President, namens de Synodale Commissie, mede dat zij, ingevolge de opdracht door de vorige Synode, een Reglement heeft ontworpen voor eene algemeene kas voor Emeriti-predikanten, Predikants-weduwen en Weezen, hetzelve aan al de Provinciale Vergaderingen gezonden, en de aantekeningen dier Vergaderingen ontvangen heeft. Zij legt thans aan de Synode het volgens die aantekeningen gewijzigd Concept-reglement over, hetwelk voorgelezen wordt.

De Provinciale Vergadering van Groningen had haar een zelfstandig Concept-reglement met Memorie van Toelichting gezonden, die de Commissie zich verplicht acht der Vergadering ook ter kennisneming aan te bieden. Ook dit stuk wordt voorgelezen. Groningen wenscht o. a. twee kassen, eene voor Emer.-Predikanten, en eene afzonderlijke voor Pred.-Wed. en Weezen, waartegen opgemerkt wordt dat dan eerst het besluit tot oprigting — Art. 92 Syn. 1869 — veranderd zou moeten worden. Verder wil Groningen een maximum hebben bepaald, en alleen behoeftige Pred. Weduwen en Weezen ondersteunen. Ook beveelt Groningen het *annus gratiae* aan, d. i. het in andere kerkgenootschappen heerschend gebruik dat, bij overlijden van een predikant, de ringpredikanten een jaar en zes weken in diens gemeente den dienst gratis waarnemen, terwijl, dan zoolang het tractement nog aan de weduwe wordt toegekend.

In eene levendige discussie worden beide voorstellen toegelicht en beoordeeld. Sommigen achten het voorstel-Groningen verkieselijk, de meerderheid echter heeft daartegen de meeste bezwaren. Terwijl de algemeene beraadslagingen gesloten worden, en elk punt der voorstellen afzonderlijk in behandeling zal komen, wordt de vraag gedaan: *zou de Vergadering niet kunnen besluiten de proef te nemen met het ontwerp der SYN. COMMISSIE?* Sommigen achten het beter dat de Synode voor goed een Reglement vaststelle; anderen willen die proef nemen.

Aangenomen wordt ten slotte dit voorstel:

De Synode oordeelt: dat het door de Syn. Commissie ontworpen Reglement — zie Bijlage III — voorloopig in werking zal treden,

om later te kunnen beoordeelen welke wijzigingen, zoowel wat het materiëel als het formeel beginsel betreft, er in behooren te worden aangebracht.

ART. 146.

Docent VAN VELZEN sluit de Vergadering met dankzegging.
Gezongen Ps. 133 : 3.

Waar liefde woont gebiedt de Heer den zegen.

Een en twintigste Zitting.

18 Junij. — *Namiddag.*

Art. 147.

Ds. DE COCK opent de Vergadering, na 't zingen van Ps. 105: 3.

Vraagt naar den Heer en Zijne sterkte.

De Amerikaansche broeders wenschen de Vergadering te verlaten. De Voorzitter geeft hun gelegenheid om een woord tot de Synode te rigten. Zij betuigen met instemming en blijdschap in het midden der Vergadering te hebben verkeerd, verklaarende dat hunne Kerk met de onze overeenstemt, en van hare zijde steeds met de moederkerk in Nederland verbonden hoopt te blijven. Ook geven zij nadrukkelijk de verzekering dat de afscheiding in Amerika niet de vrucht is van vijandschap en scheurmakerij, doch van liefde tot het behoud der Geref. beginselen. Hierop worden door eenige leden der Vergadering een en andere vragen tot hen gerigt aangaande uitgebreidheid enz. hunner Kerk en andere zaken, waarna die broeders de Synode dank zeggen voor de goede ontvangst, en den wensch uitspreken dat de Heere onze Kerk rijkelijk zegene.

De President beantwoordt die broeders, 't Is ons niet doenlijk een beslissing te nemen in uwe geschillen, doch wij hebben u om uwe beginselen lief, met allen die ze overigens beminnen.

De Heere geve u te staan voor Zijne eer; Hij schenke u vrede, en vereenige Zijn volk in uw nieuw vaderland! Verder wordt dien broeders een gezegende reis en behouden tehuiskomst toegewenscht, en hun de groete aan hun Kerk, en aan vele bijzondere personen, opgedragen.

Na nog een enkel woord van dankbetuiging reiken zij den President voor allen de hand, en verlaten zij de Vergadering.

Art. 148.

Punt *h* en *i* van Art. 1 der A g e n d a

h. De Synode spreke haar oordeel uit over het wettige of onwettige van den doop, door den heer H. v. D. OEVER van Enkhuizen bediend. (N. Holland).

i. De Synode betuige hare instemming met het oordeel der Prov. Verg. van N.-Holland over den doop, bediend door de heeren v. D. BROEK en LANGKAMP te Enkhuizen. Naar het oordeel der Prov. Verg. voorn. moet de doop des eerstgen. als wettig, die des laatstgen. als onwettig worden beschouwd. (N.-Holland.)

zijn aan de orde.

Beide punten worden toegelicht. Sommigen meenen dat onze Kerk zich over den doop van dergelijke personen duidelijk genoeg heeft uitgesproken; anderen dat het aangenomen voorstel aangaande den Doop, buiten onze Kerk bediend, — zie Art. 17 — ook voor deze gevallen de gedragslijn aanwijst. De afgevaardigden van N. Holland betoogen dat de Gemeente te Enkhuizen, van wege den toestand op kerkelijk gebied te dier plaatse, behoefte heeft aan een afdoende bepaling. Drie voorstellen worden ingediend en besproken. Het laatste wordt aangenomen.

Voorstel 1.

De Synode, meenende dat over den Doop in 't gemeen genoeg is besloten, en de ondervinding ons reeds veel heeft geleerd, oordeelt heden niet over zaken, die noch in de toekomst liggen.

Voorstel 2.

De Synode spreekt als haar gevoelen uit, dat, met het oog op de geschiedenis en de tegenwoordige tijdsomstandigheden, omtrent den Doop van hen, die door eene particuliere gemeente zijn aangesteld, geen bepaald besluit behoeft gemaakt te worden, maar de erkenning van zulk eene doopsbediening aan het geweten der daarbij betrokkenen te moeten overlaten, wanneer het voor den kerkeraad blijkt, dat zij gedoopt zijn volgens den eisch van het besluit in zake den Doop, door deze Synode gemaakt.

Voorstel 3.

De Synode besluit, met het oog op de te Middelburg gesloten vereeniging, en in verband met de postacta der Synode van Dordt, Sessie 162, dat de Doop van de HH. H. v. D. OEVER en v. D. BROEK te Enkhuizen moet worden erkend.

En wat den heer LANGKAMP betreft, draagt zij aan de

kerkbesturen der Prov. N. H. op, desgevorderd, omtrent diens doop te handelen naar de bestaande bepalingen.

Art. 149.

Punt *j* Art. 1 Agenda.

De Synode spreke uit dat Art. 113 der Synode van Franeker 1863 voor geheel de Kerk van kracht blijft. En indien onverhoopt het tegendeel mogt worden uitgesproken, dat dan de Synode haar vroeger uitgesproken oordeel over den zoogenaamden doop van A. v. D. LINDE herhale. (N. Holland).

De afgevaardigden van N.-Holland herinneren dat de Synode van '63 verklaard heeft dat de doop, door A. v. D. LINDE bediend, geen doop is, dewijl hij geene zending had. De (vroeger Geref.) Gemeente te Amsterdam, Weteringsstraat, had dien doop erkend in de aanneming van een lid, welks kind door meergenoemde persoon was gedoopt, en wien door de andere Gemeente aldaar het lidmaatschap, op grond der Synod. bepaling, was geweigerd, dewijl hij zijn kind niet wilde laten doopen. De verhouding der beide Gemeenten te Amsterdam komt hierbij weder ter sprake. Vanwege den Kerkeraad der Gemeente-Weteringsstraat wordt een protest voorgelezen tegen een besluit der Classe Amsterdam, waarbij de doop van bovenbedoeld kind wordt bevolen, welk besluit niet is uitgevoerd, op grond van de erkenning van meergenoemden doop door de vroegere Geref. Kerk, en omdat zij meenden niet gebonden te kunnen worden door besluiten, die niet door de Vereenigde Kerk zijn gemaakt. Hierbij wordt opgemerkt dat door den, in zake het Reglementen-onderzoek, aangenomen leiddraad — zie Art. 36 *b*, — reeds is uitgemaakt dat de besproken handeling van genoemden Kerkeraad geheel voor zijne rekening moet worden gelaten. Hoe echter in het vervolg te handelen? Op die vraag verschillende antwoorden, die allengs tot voorstellen groeijen. Uit verschillende oogpunten wordt door zeer vele leden de onwettigheid van den doop van meergenoemden v. D. LINDE betoogd, en op dien grond de noodzakelijkheid dat deze Synode bepale dat in 't vervolg geen Gemeente onzer Kerk dien doop erkennen mag. Enkele leden meenen dat die doop, in den naam des Drieëenigen bediend, niet onwettig kan zijn, als dezelfde doop, door een loochenaar der waarheid toegediend, wettig moet worden geacht — waartegen opgemerkt wordt dat de erkenning van den doop van laatstgenoemden rust op de onderstelling dat zij eene wettige zending hebben, welke onderstelling in het geval van v. D. LINDE niet mogelijk is. Nog anderen meenen dat de vereeniging te Middelburg wel tot de erkenning van meergenoemden doop dringt, hoe men overigens er ook over denke. Ook wordt de bedenking geopperd dat de niet-erkenning strijden zou met de praktijk der vroegere Geref. Kerk, die beantwoord wordt met de opmerking dat de Sy-

nóde heeft te handelen naar de, door de Vereenigde Kerk aangenomen, beginselen, dat in een niet-erkenning niets pijnlijks voor de vroegere Geref. Gemeente, bedoeld wordt of gelegen is, en dat de Synode voorts, ten gerieve van niemand en niets, iets mag besluiten dat zij zelve strijdig zou achten tegen de heilige beginselen. Vier voorstellen worden ingediend, en komen tegelijk in stemming, onder bepaling dat herstemming zal plaats hebben tusschen de beide die de meeste stemmen bekomen, tenzij een der voorstellen terstond de volstrekte meerderheid op zich vereenigt. Het laatste wordt aangenomen.

Voorstel 1.

De Vergadering oordeelt dat er thans geen noodzakelijkheid bestaat om over den doop van A. VAN DER LINDE een bepaalde uitspraak te doen, daar deze geheel tot de geschiedenis behoort.

Voorstel 2.

Na vele en belangrijke discussiën over de wettigheid van den doop, door A. VAN DER LINDE bediend, besluit de Vergadering, met het oog op de D. K. postacta Sessie 162 No. II: Men zal den doop, in afzonderlijke vereenigingen bediend, door een bij haar als wettig erkend bedienaar, niet zonder merkelijke redenen herhalen, maar naarstelijk onderstaan of de vorm en substantiële dingen des Doops, onderhouden zijn; hetwelk bevonden zijnde, zoo zal men den Doop geenszins herhalen.

Voorstel 3.

De Synode spreekt als haar oordeel uit, dat, tot deze Synode toe, de Gemeenten der vroegere Geref. Kerk zooveel recht hadden om naar hare kerkelijke bepalingen te handelen, als de vroegere Chr. Afgesch. Kerk om het volgens de hare te doen; en meent, wijl mogelijk niet één kind, door A. v. D. LINDE gedoopt, meer zal worden aangeboden, hierover haar oordeel niet te moeten uitspreken.

Voorstel 4.

De Synode, in aanmerking nemende dat, volgens onze belijdenis en kerkorde, het bedienen van den Doop op het innigst samenhangt met de wettigheid van de zending, en dat A. v. D. LINDE geene zending van eenige georganiseerde kerkgemeenschap heeft ontvangen, oordeelt: *a.* dat de doop, door A. v. D. LINDE bediend, geen doop is; en legt *b.* met het oog op de omstandigheden des tijds, en de tot het Darbysme neigende richting van vele Christenen in ons vaderland, nadruk op de door onze belij-

denis gestelde vereischten om den heiligen Doop te bedienen.

Tegen dit besluit wordt het volgende protest ingediend.

PROTEST.

De ondergeteekende acht zich verplicht, zonder in eenige waardeering te treden van den persoon en het werk van dr. A. VAN DER LINDE, tegen de door de Synode genomen beslissing in zake den doop, vroeger door genoemden dr. A. VAN DER LINDE bediend, als leeraar eener op zich zelf staande gemeente, ernstig te protesteren.

- a. omdat hij de uitspraak der Synode in strijd acht met de post-acta der Synode van Dordrecht der jaren 1618/19, 62^e sessie, N°. 2, waarbij de doop der rondzwerfende papen en Mennisten wordt erkend.
- b. omdat de Synode tweeërlei maatstaf gebruikt, waarnaar zij de wettigheid van den doop bepaalt, en reeds door haar de doop van moderne Christus-verzakers in het Hervormd Kerkgenootschap is erkend, indien slechts de zekerheid voor het gebruik der formule bestaat.
- c. omdat dr. A. VAN DER LINDE, wie hij ook was of zijn moge, toen hij den doop bediende, door zijne hem omringende gemeente als wettig dienaar werd erkend, en die gemeente de apostolische geloofsbelijdenis omhelsde.

W. G. SMITT.

Art. 150.

Ds. Kok eindigt deze zitting met dankzegging, nadat is gezongen
Ps. 119 : 17

Leer mij, o Heer, den weg door U bepaald!

Goedgevonden morgen 8 uur aan te vangen.

Twee en twintigste Zitting.

19 Junij. — Voormiddag.

Art. 151.

Ds. SIJPKENS opent de Vergadering. Gezongen Ps. 25 : 2.

Heer, ai, maak mij uwe wegen,

Art. 152.

Art. 23 der Agenda komt aan de orde.

Art. 83.

De Synode wordt verzocht eene nadere verklaring te geven aan Art. 83 der Synode van Dordrecht, namelijk, of de uitdrukking: „om genoegzame oorzaak vertrekkende enz.” wanneer er geen genoegzame reden voor vertrek bestaat, aan de Diakonie, die alimenteerde, recht geeft het vertrek te verhinderen, en de Diakonie der Gem. werwaarts hij zich begeeft, recht verkrijgt, de attestatie daarom niet te ontvangen en den arme niet te alimenteren; of dat bovengenoemde uitdrukking slechts de Diakonie, die alimenteerde, recht geeft om geen reiskosten te geven, wanneer er geen genoegzame oorzaak tot vertrek bestaat. (Friesland.)

De afgevaardigden van Friesland geven toelichting, en lezen uit de Notulen der Prov. Verg. het besluit voor, dat op deze zaak betrekking heeft. Rapporteur WIELENGA geeft verslag van een ingekomen stuk te dezer zake. Na eenige bespreking oordeelt de Synode:

Art. 83 D. K. zegt duidelijk dat de Diakonie geen reisgeld behoeft te geven, als er geen genoegzame reden tot vertrek bestaat,

doch dat de arme niet verhinderd kan worden te vertrekken, en

de Gemeente, waar hij zich vestigt, geen recht heeft te weigeren hem als lid te ontvangen, doch overigens vrij is met hem te handelen naar bevind van zaken.

Art. 153

De Vergadering besluit aan Ds. DONNER als blijk van erkentelijkheid voor ZEw's bemoeijingen met de Zendeling-kweekelingen, f 100 aan te bieden.

Ook aan Ds. DE MOEN wordt, in naam der Vergadering, door den President dank betuigd voor het onderwijs, door ZEw. aan den Zendeling-kweekeling HAAN gegeven.

Art. 154.

Art. 26 der Agenda komt in behandeling.

De Synode bepale dat geen Predikant een beroeping langer dan 3 weken in beraad houden, en niet meer dan tweemaal achtereenvolgens in dezelfde Gemeente beroepen worden mag. (Z.-Holland.)

In de toelichting en de discussie wordt de, wel eens voorkomende, handelwijze afgekeurd dat een predikant zes weken, en soms nog langer, een roeping in beraad houdt, en dan somtijds nog verklaart niet te kunnen beslissen, terwijl dan door dergelijke en andere dingen de roepende Gemeente verlost wordt tot herhaling der afgewezen roeping. Evenzeer wordt het met de waardigheid der Kerk en den vereischten ernst der zaak strijdig geacht, dat nu en dan Gemeenten, tot drie- viermalen toe, achtereen denzelfden predikant beroepen, als ware die de eenige geschikte, en daardoor dien Leeraar en zijne Gemeente in gevaar van gestadige onrust brengen. Sommigen willen den tijd van beraad op vier weken brengen; anderen willen het tweemaal beroepen of achtereen of in dezelfde vacature verboden hebben; nog anderen, schoon het bovengenoemde hoogstens afkeurende, willen die zaak niet reglementeren. Ten slotte wordt dit voorstel aangenomen:

De Synode, oordeelende dat het onwelvoegelijk is dat een Predikant of Candidaat de Gemeente, die hem roept, lang ophoude, besluit: dat een Predikant niet langer dan drie, en een Candidaat niet langer dan zes weken een beroep in overweging zal mogen houden, terwijl het beroep als vervallen beschouwd wordt, zoo het langer dan drie of zes weken in bedenking gehouden wordt.

Tevens besluit de Synode dat geene Gemeente achtereenvolgens een roeping op denzelfden persoon mag herhalen, tenzij de Classis, waaronder de Gemeente ressorteert, de gronden heeft beoordeeld, waarop de herhaalde beroeping zou berusten.

Dit besluit treedt in werking, zoodra de Notulen in het licht verschijnen.

Art. 155.

Art. 28 der Agenda is aan de orde.

De Synode stelle vaste regelen voor de Kerkvisitatie, en vervange het oude Visitatie-reglement door zulk een, dat overeenkomstig de toestanden van dezen tijd is. (N.-Brabant.)

Na de toelichting, waarin op het belang van regte kerkvisitatie gewezen wordt, en op het onbruikbare van het nooit door een algemeene Synode aangenomen Visitatie-reglement, wordt voorgesteld dit punt aan te houden tot een volgende Synode, en eene Commissie te benoemen tot ontwerpen en rondzenden van een geschikt Regle-

ment. Velen achten regeling dezer zaak noodig. Anderen meenen dat het wel kan blijven zoo als tot dusver. Door stemming beslist :

de zaak laten zoo als zij is.

Art. 156.

Aan de orde Art. 29 der Agenda.

De Synode verklare dat de Kerkvoogden geen beslissende stem in den Kerkeraad mogen hebben. (Overijssel.)

In de toelichting wordt gezegd dat er Gemeenten zijn, waar Kerkvoogden in alles een beslissende stem hebben, hetwelk verkeerd wordt geoordeeld, daar kerkvoogdij geen kerkelijk ambt is. Bij de erkenning dat in onderscheidene Gemeenten goede en vele diensten door Kerkvoogden zijn en worden bewezen, wordt evenwel gewaarschuwd tegen het verleenen van eenige andere magt dan van voorlichting, en van uitvoering der besluiten, des Kerkeraad, in zake de kerkelijke goederen. Andere kerkgenootschappen worden genoemd ten bewijze van het gevaar, in afscheiding van beheer en regeer gelegen. Sommige broeders achten het wenschelijk de Kerkvoogden als zoodanig te doen vervallen, en in hun plaats Diakenen te benoemen. Anderen meenen dat Kerkvoogden onder het bestuur des Kerkeraad tot nut der Gemeente kunnen blijven. Twee voorstellen worden ingediend en besproken. Het laatste wordt aangenomen.

Voorstel 1.

De Synode, verwijzende naar onze Gereformeerde Kerkregeering, oordeelt dat Kerkvoogden geen kerkelijke bediening hebben, en wenscht dat al de Gemeenten de behartiging van de Kerkelijke goederen aan leden des Kerkeraad opdragen, en dat geen leden, onder den naam van Kerkvoogden, in den Kerkeraad zitting nemen en over kerkelijke zaken oordeelen.

Zoolang dit niet in al de Gemeenten kan ingevoerd worden, spreekt de Synode nadrukkelijk uit dat Kerkvoogden geen beslissende stem in den Kerkeraad hebben, noch wat de leer, noch wat het beheer betreft.

Voorstel 2.

De Synode verklaart, in overeenstemming met het verzoek van Overijssel, dat de Kerkvoogden noch in de regeering, noch in het beheer van de stoffelijke goederen der Gemeente, eene beslissende stem in den Kerkeraad hebben.

Art. 157.

Art. 30 der Agenda komt in behandeling. De inhoud hiervan

is dat de Kerkeraden van Appingadam en die van Stedum beide zich beklagen over een besluit der Provinciale Vergadering van Groningen, hierop neerkomende dat een behoeftig lid der Gemeente T. v. d. M., te A., die naar B. is vertrokken omdat haar in A. de gewenschte ondersteuning was geweigerd, door beide Gemeenten gelijkelijk moet worden onderhouden. De afgevaardigden van Groningen geven toelichting. Op verzoek wordt aan Ds. WIERSINGA, Pred. te A., en evenzoo aan Ds. BENNING, Pred. te B. gelegenheid gegeven om de Vergadering in te lichten. In de discussie, waarin deze kwestie van beide zijden wordt gezien, wordt de opmerking gemaakt dat het beter ware indien de Gemeenten wedijverden in het onderhoud der armen, door Koning JEZUS der Kerk toevertrouwd, dan dat zulk een zaak op de Synode moet worden behandeld. Na alles van over en weder gehoord en overwogen te hebben, oordeelt de Synode:

het besluit der Provinciale Vergadering van Groningen te moeten bekrachtigen.

Art. 158.

Een der leden maakt de Vergadering opmerkzaam op het berigt, door de dagbladen vermeld, dat de Synode der Hervormde Kerk, in Frankrijk, thans te Parijs vergaderd, een besluit heeft genomen, waarvan handhaving der waarheid mag worden gehoopt. Het voorstel om aan die Synode een betuiging van sympathie te zenden wordt bij acclamatie aangenomen.

Staande de Vergadering wordt het volgende adres ontworpen, goedgekeurd en verzonden.

Groningue, 19 Juin 1872.

Groningen, 19 Junij 1872.

MESSIEURS ET FRÈRES!

MIJNE HEEREN EN BROEDERS!

Le Synode de l'Église Chrétienne Réformée des Pays-Bas, assemblé actuellement à Groningue, se sentit ému, en apprenant la résolution de votre Synode de maintenir la foi Chrétienne, et de ne pas tolérer la propagation de doctrines pernicieuses dans l'Église du Seigneur.

De Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland, op heden vergaderd te Groningen, heeft met blijde aandoening vernomen het besluit Uwer Synode om het Christelijk geloof te handhaven, en der verbreiding van verderfelijke leeringen in de Kerk des Heeren paal en perk te stellen.

Que le Saint Esprit soit

Moge de Heilige Geest voortdurend Uw Licht zijn en uw Gids!

perpétuellement votre Lumière et votre Guide!

Agréez, Chers Frères, nos vœux fraternels.

Au nom du Synode,
W. H. GISPEN, *Président*.
L. LINDEBOOM, *Secrétaire*.

Au Synode de l'Eglise Reformée Française, assemblé à Paris. 1)

Aanvaardt, Geliefde Broeders, onze broederlijke heilwenschen.

In naam der Synode,
W. H. GISPEN, *President*.
L. LINDEBOOM, *Scriba*.

Aan de Synode der Fransche Hervormde Kerk, vergaderd te Parijs.

Art. 159.

Aan de orde is meergenoemd Art. 24 der Agenda, waarin de Provincie Noord-Holland bevestiging en uitvoering vraagt van haar besluit, volgens hetwelk de Gemeente Weteringsstraat te Amsterdam zich met de andere Gemeente moet vereenigen, bij gebreke waarvan zij zich buiten de Kerk plaatst. Uit de toelichting blijkt dat eerstgenoemde Gemeente, spoedig na de vereeniging te Middelburg, zich er toe verbonden heeft om met de andere Gemeente zich te vereenigen, welk besluit daarna, volgens de afgevaardigden van Noord-Holland, willekeurig is verbroken, terwijl het een en ander een

1) Hierop is door den President der Synode 21 Julij het volgend antwoord ontvangen:

Eglise Reformée de France.

De Hervormde Kerk van Frankrijk.

SYNODE GÉNÉRAL.

Paris, le 17 Juillet 1872.

Temple du Saint-Esprit, rue Roquépine 5.
Au Synode de l'Eglise reformée des Pays-Bas, à Groningue.

MESSIEURS ET CHERS FRÈRES EN J. C.

Vous avez bien voulu par une lettre du 19 Juin 1872 envoyer au Synode général de l'Eglise reformée de France, réuni à Paris, l'expression de votre sympathie et de vos vœux chrétiens.

Recevez, chers Frères, tous nos remerciements pour ce témoignage affectueux, auquel nous répondons bien cordialement.

Au nom du Synode,
Le Modérateur,
C. BASTIE, *Pr.*

Le modérateur-adjunct,
1)

ALGEMEENE SYNODE.

Parijs, den 17 Julij 1872.

Kerk van den Heiligen Geest, Roquépine 5.
Aan de Synode van de Hervormde (lees: Chr. Ger.) Kerk te Groningen.

MIJNE HEEREN EN WAARDE BROEDERS,
IN JEZUS GHRISTUS.

Door een brief van den 19 Junij 1872 hebt gij de Synode van de Hervormde Kerk in Frankrijk, die vergaderd is te Parijs, de betuiging willen toezenden uwer sympathie en christelijke wenschen.

Ontvangt, geliefde broeders, onzen innigen dank voor dat bewijs uwer toegenegenheid, hetwelk wij van ganscher harte hiermede beantwoorden.

In naam der Synode,
de Moderator,
C. BASTIE. *Pr.*

De Adjunct-Moderator,
1)

1) Deze naam was onleesbaar.

bron van onaangenaamheden is geworden. Ook wordt een adres te dezer zake van de Gemeente Weteringsstraat voorgelezen, waarin zij hare zaak bepleit. In de discussie wordt door sommige sprekers leedwezen betuigd over de tegenwoordige verhouding der genoemde Gemeenten, met afkeuring der verbreking van het eenmaal tot wederzijdsch genoegen genomen besluit; andere broeders, hoezeer zij ineensmelting wenschelijk achten, meenen evenwel dat, krachtens Art. 25 Syn. Middelburg, de Gemeente-Weteringsstraat niet daartoe kon of kan genoodzaakt worden, en dat zij, vóór de ineensmelting een feit werd, regt had haar woord terug te nemen. Het volgende voorstel wordt ingediend en na eenige bespreking aangenomen:

De Synode, geen adhaesie kunnende hechten aan het besluit der Provinciale Vergadering van Noord-Holland, en oordeelende dat Art. 25 Synode Middelburg duidelijk genoeg spreekt over de verhouding van twee Gemeenten in dezelfde plaats, meent de Provincie Noord-Holland naar dat Artikel te moeten verwijzen.

De afgevaardigden van Noord-Holland achten zich verplicht tegen dit besluit het volgend protest in te dienen:

Dewijl, naar het oordeel der ondergeteekenden, hiermede het eigenlijke punt in quaestie onbeslist is gebleven, zien zij zich genoodzaakt tegen dit besluit te protesteren.

D. K. WIELENGA,
P. V. D. SLUYS,
D. SWAGERMAN,
B. H. BLANKENBERG.

Art. 160.

Ds. LINDEBOOM eindigt deze zitting met dankzegging. Gezongen Ps. 25 : 7.

Gods verborgen omgang vinden,

Drie en Twintigste Zitting.

19 Juni — Namiddag.

INGEKOMEN STUKKEN.

ART. 161.

Ds. ENTINGH opent de Vergadering met gebed, nadat gezongen
is Ps. 25 : 2.

Heer, ai, maak mij uwe wegen!

De President deelt mede van Ds. SMIT tijdig te hebben ontvangen dat hij zich onverwijld naar huis heeft moeten begeven.

Art. 162.

De rapporteur BREITSMA geeft verslag van een ingekomen protest der vacante gemeente te Barendrecht, tegen een besluit van de Prov. Vergadering van Z.-Holland, waarbij die Gemeente verplicht wordt het door haar gehuurde gebouw, waarin zij hare godsdienstoefeningen houdt, te verlaten, omdat zulks storend is voor de godsdienstoefening der andere Gemeente, wier kerkgebouw reeds lang vóór het ontstaan dier Gemeente als zoodanig is gebruikt.

De rapporteur DOSKER geeft verslag van een adres der Classicale Commissie van Barendrecht, bevattende inlichtingen te dezer zake, met verzoek dat de Synode het besluit der Prov. Vergadering van Z.-Holland bekrachtige.

Nadat de rapporteurs hun oordeel hebben doen kennen, de een ten voordeele van het eerste, de ander ten gunste van het laatste adres, wordt aan Ds. W. KOOPMANN, Pred. te Barendrecht, op zijn verzoek, gelegenheid gegeven om die geheele zaak historisch toe te lichten, terwijl onderscheiden leden tot ZEw. een en andere vragen rigten. Sommige leden der Vergadering zijn ook van nabij met die zaak bekend, en adviseren, de een ten gunste, de andere ten ongunste der protesterende Gemeente. Na alles van wéerszijden gehoord en overwogen te hebben, komt de Vergadering tot dit besluit:

De Synode, alles gehoord hebbende, en in aanmerking nemende dat het besluit der Prov. Vergadering van Zuid-Holland volstrekt niet de grondslagen der Vereeniging raakt, bekrachtigt genoemd besluit. 1)

Daar Ds. L. STROEVEN, afgevaardigde der Oud-Gereformeerde Kerk in Pruisen, de Vergadering wensch te verlaten — Ds. J. SCHOEMAKERS is reeds vóór eenige dagen vertrokken — geeft de Voorzitter ZEw. het woord. Genoemde broeder zegt, ook namens zijn mede-afgevaardigde, der Synode dank voor de hartelijke ontvangst, en betuigt dat zij met blijdschap de beraadslagingen dezer Vergadering hebben bijgewoond, en met de genomen besluiten volkomen instemmen. Den wensch uitsprekende dat de band tusschen zijne en onze Kerk hoe langer hoe nauwer worde toegehaald, beveelt hij zijne Kerk in de gebeden der Christ. Geref. broeders aan, wien hij van harte den zegen des Heeren toebid.

Op verzoek van eenige leden geeft ZEw. voorts een kort verslag van de uitgebreidheid en den toestand zijner Kerk, hetwelk met genoegen vernomen wordt.

De President beantwoordt broeder STROEVEN, met de verklaring dat hunne komst

1) Aan deze en al de overige adressanten is schriftelijk van de beslissing der Synode op hun adres kennis gegeven.

en verblijf in het midden der Vergadering ons evenzeer tot blijdschap heeft verstrekt, en het der Synode tot groote vreugde is te mogen vernemen dat de Heere nog bij hen woont en werkt, terwijl het ook onze wensch is dat de band van weërszijden steeds worde versterkt, tot bevordering van 's Heeren Rijk. Ten slotte verzoekt ZEW. Ds. STROEVEN om de broedergroete en heilwenschen der Synode aan de Oud-Gereformeerde Kerk in Pruisen over te brengen. Hierna reikt laatstgenoemde broeder den Voorzitter de hand, en verlaat hij de Vergadering.

Art. 163.

De rapp. WIELENGA geeft verslag van een verzoek van J. SCHIEVINK, afgesneden lid der O. G. Gemeente te Emlenkamp, (Graafschap Bentheim), dat de Synode tusschen beide kome tot opheffing van de, naar zijne verklaring, onregtvaardig op hem toegepaste kerkelijke tucht. De afgevaardigden van Overijssel deelen mede dat genoemde persoon ook op hunne Prov. Vergadering is verschenen. Na eenige bespreking oordeelt de Vergadering

dat deze zaak niet in behandeling kan komen.

dewijl, volgens Art. 113 Syn. 1869, wel de O. G. Kerk in Pruisen zich om advies in kerkelijke zaken kan wenden tot de Prov. Overijssel, Drenthe en Groningen — doch dat daarmee volstrekt niet bedoeld wordt dat onze Kerk zich met de leden dier Kerk kan inlaten.

Art. 164.

De rapp. WIELENGA deelt mede dat de heer DONKERS, vroeger Pred. te Sluis, thans woonachtig te 's Hage, de Synode verzoekt hem in zijn ambt te herstellen, waaruit hij nogmaals beweert onregtmatig te zijn ontzet. De President leest Art. 70 Synode Middelburg voor, waarin de beraadslaging over de zaak van Ds. DONKERS te lezen staat, en waarin die Synode haar smart betuigt hierover dat Ds. D. tot den wereldlijken regter de toevlugt neemt, en als haar oordeel uitspreekt: dat er Christelijk met hem is gehandeld, en de eenige weg tot herstel voor hem is: schuldbelijdenis over zijn verzet tegen de wettige kerkbesturen. Na eenige bespreking besluit de Vergadering

zich aan het in genoemd Art. vermeld besluit te houden.

Daar zij echter steeds den terugkeer van den heer DONKERS blijft wenschen, bepaalt zij tevens: aan de Leeraren onzer Kerk te 's Hage op te dragen langmoedig te trachten Ds. DONKERS te overtuigen van de dwaling zijns wegs.

Art. 165.

Dezelfde rapporteur brengt ter kennis van de Vergadering dat de heer J. T. Bos, voorm. Pred. te Haren, opheffing vraagt van het

besluit tot zijne ontzetting uit de predikdienst. De Voorzitter leest Art. 42 Syn. Middelburg voor, waarvan het slot is dat die Synode, alles gehoord en overwogen hebbende, «met algemeene stemmen besluit in oordeel van Kerkeraad, Classis en Provincie, betreffende de afzetting van J. T. Bos te berusten, en hetzelfde te bekrachtigen.»

«Wat echter de bepaling aangaat «totaal en voor altoos» besluit de Vergadering de beoordeeling van den duur der afzetting aan de betrokken kerkbesturen over te laten.»

Na eenige bespreking meent de Synode

bij genoemd besluit van Middelburg te moeten blijven.

Art. 166.

Dezelfde rapporteur doet verslag van een adres van E. DUBBINK, lid der Gemeente te den Ham, die zich beklagt het metselwerk der nieuwe kerk in zijne woonplaats uit onkunde te goedkoop te hebben aangenomen, met verzoek dat de Synode een deskundige benoeme om zijne schade te onderzoeken. Ds. DE MOEN geeft nadere toelichting. De afgevaardigden van Overijssel insgelijks. De Kerkeraad heeft dien broeder een schadevergoeding aangeboden, die echter door hem als te gering geweigerd is. De Classis Ommen heeft hem zijn eisch ontzegd. De Provinciale Vergadering van Overijssel heeft verklaard geen grond van regt te hebben om in zijn verzoek te treden, doch hem aan te raden in der minne de zaak te schikken. De Synode, alles gehoord hebbende, besluit:

den adressant op te wekken zich in liefde met den Kerkeraad te verstaan,

en

den Kerkeraad, om in liefde dat verschil met dien broeder te vereffenen.

Art. 167.

Dezelfde rapporteur geeft verslag van een adres, waarin eenige leden der Gemeente Geersdijk-Wissekerke zich, mede namens vele anderen, beklagen over den Kerkeraad dier Gemeente, die hen en hunne lastgevers van het lidmaatschap der Gemeente heeft vervallen verklaard. De Vergadering, dat beklag gehoord hebbende, benevens de toelichting te dezer zake van de afgevaardigden van Zeeland, besluit, na langdurige discussie:

A. Haar leedwezen er over uit te drukken dat men in Zeeland den heer K. KREULEN niet heeft verhinderd te prediken.

B. Verwijst de geheele zaak der Gemeente Geersdijk-

Wissekerke terug naar de Provinciale Vergadering van Zeeland, ter ernstige behandeling van het begin af.

- C. Benoemt de afgevaardigde Leeraren der naburige Provincie Noord-Brabant als Commissie, om met de Provincie Zeeland deze zaak te behandelen.

Art. 168.

De Kerkeraad der Gemeente te den Briel heeft een protest ingezonden tegen het besluit der Geuzenkerk-Commissie om die kerk het eigendom, niet der plaatselijke Gemeente, doch der Christelijke Gereformeerde Kerk te doen worden. De Synode, het verslag van den rapporteur ELFFERS met de toelichting van de Synodale Commissie en die van Ds. ENTINGH, lid van bovengenoemde Commissie, gehoord hebbende, spreekt als haar gevoelen uit:

dat de Geuzenkerk-Commissie regt heeft gehandeld, vooral met het oog op de tegenwoordige zwakheid der plaatselijke Gemeente.

Art. 169.

De rapporteur ELFFERS geeft verslag van een protest van eenige leden der Gemeente te Minnertsga tegen een besluit der Classis Franeker, en Provinciale Vergadering van Friesland, in zaken die Gemeente betreffende. De Synode, dat verslag benevens de toelichting door de afgevaardigden van Friesland gehoord hebbende, meent

aan het besluit der Provinciale Vergadering van Friesland haar zegel te moeten hechten.

Art. 170.

De rapporteur WIELENGA deelt mede dat de heer J. HAFKAMP te 'sGraveland een adres heeft ingezonden, inhoudende dat de Classis Amsterdam hem onregtmatig als ouderling heeft afgezet. Uit de toelichting der afgevaardigden van Noord-Holland blijkt dat genoemde persoon niet is afgezet, doch door de Gemeente niet is herkozen, weshalve

de Synode oordeelt dat hier alle grond tot klagen ontbreekt.

Art. 171.

De rapporteur ELFFERS deelt den hoofdinhoud mede van een bundel stukken, waarin de heer F. KRAMER te Leeuwarden zich beklaagt over onregtmatische behandeling, door hem ondervonden van

den Kerkeraad, en die der Classis Leeuwarden, en de Provinciale Vergadering van Friesland, die de handelwijze des Kerkeraads hebben goedgekeurd.

De Synode, het rapport gehoord hebbende, benevens de toelichting van Friesland, oordeelt dat

genoemde Kerkbesturen niet onregtmatig met dien persoon hebben gehandeld, en besluit hem op te wekken zich met zijnen Kerkeraad te verzoenen.

Art. 172.

Ook is ingekomen een adres van den heer A. VAN MEURS te Schiedam, waarin medegedeeld wordt dat hij een schuldvordering heeft ten laste der Gemeente aldaar, uit de jaren 1841 en 42, en verzoekt dat de Synode die Gemeente dringe hem die schuld te restitueren.

De Vergadering, het verslag van den rapporteur WIELENGA, benevens nadere toelichtingen, gehoord hebbende, besluit:

ook met het oog op de vroegere geschiedenis dier Gemeente, in deze zaak niet te kunnen treden, en althans niet zoolang zij niet, naar kerkelijke orde, door de Provinciale Vergadering tot de Synode gebracht wordt.

Art. 173.

De rapporteur DOSKER doet verslag van een verzoekschrift van pastor MATZKE, Leeraar der Vrije Evangelische Kerk te Görlitz in Silezië, om ondersteuning tot den bouw eener kerk. De Synode, daarvan, en van eene ontwikkeling der hoofdpunten van het geloof zijner Kerk kennis genomen, en het advies der Synodale Commissie gehoord hebbende, besluit, na eenige bespreking — met het oog op Art. 24 Synode Middelburg, inhoudende dat «de Vergadering vooralsnog niet treden kan» in dergelijk verzoek —

pastor MATZKE vrijheid te geven om in onze Gemeenten collecten te komen houden ten behoeve van zijn Evangelie-arbeid.

De Synodale Commissie zal ZEw. hiervan kennis geven.

Art. 174.

Eenige afgevaardigden zijn gereed om verslag te geven van den toestand der Kerk in hun gewest, volgens Art. 140 Synode 1866. Na eenige bespreking besluit de Vergadering genoemde bepaling te doen vervallen.

Art. 175.

Namens de Synodale Commissie leest de President een, in het laatst van 1869 door haar ontvangen, schrijven van de Synode der Gereformeerde Gemeenten in Zuid-Afrika voor, waarin, nevens de betuiging van broederlijke gevoelens en heilwensch jegens onze Kerk, te kennen gegeven wordt dat die Synode met leedwezen de handhaving ziet van een en andere voor haar pijnlijke bepalingen, en, terwijl zij steeds blijft wenschen onbewimpelde erkenning door onze Kerk, in den laatsten tijd integendeel eene verkoeling van de zijde onzer Kerk meent te hebben opgemerkt. Na eenige bespreking besluit de Synode dat de Syn. Commissie dit schrijven beantwoorden zal, en, wat de bedoelde zaken aangaat, mededeelen:

dat al hetgeen die Gemeenten eenigzins onaangenaam schijnt te zijn, behoort tot die bepalingen, welke bij het onderzoek der Reglementen zijn opgeheven;

dat de Synode zich niet bewust is dat van onze zijde verkoeling plaats gegrepen heeft;

dat wij haar, krachtens het besluit omtrent de Buitenlandsche Kerken, gaarne erkennen als eene Zusterkerk, daar zij verklaart met ons op denzelfden grondslag te staan in leer en kerkregering.

Art. 176.

De Synod. Commissie geeft tevens kennis van de ontvangst van een bezwaarschrift der bovengenoemde Synode tegen Ds. J. BEIJER, Pred. te Alblasserdam, hetwelk zij gemeend heeft aan de Synode te moeten overleggen. Na toelichting en bespreking keurt de Synode de handelwijze der Commissie goed, en besluit zij genoemd bezwaarschrift aan de Classis Dordrecht ter behandeling over te geven.

Art. 177.

De President spreekt een woord van dank tot Ds. DOSKER, aftredend lid der Syn. Commissie, voor de in die betrekking, gedurende negen jaren, der Kerk bewezen diensten.

In de plaats van genoemden broeder wordt Ds. NOORDTZIJ verkozen.

Ook benoemt de Synode voor elk lid dier Commissie een secundus, met bepaling dat

voortaan de secundus tegelijk met den primus zal aftreden.

De Commissie bestaat thans uit de Leeraren:

J. H. DONNER, sec.	C. STEKETEE.
W. H. GISPEN, »	E. F. SMIT.
M. NOORDTZIJ, »	D. K. WIELFNGA.

Art. 178.

Door trekking wordt beslist welke Prov. Verg. een Predikant, en welke een Ouderling als lid van het Bestuur der kas voor Emeriti-predikanten, predikantsweduwen en weezen zal benoemen:

Groningen	—	Ouderling.
Friesland	—	»
Drenthe	—	»
Overijssel	—	Predikant.
Gelderland	—	»
Utrecht	—	»
N. Holland	—	»
Z. Holland	—	Ouderling.
N. Brabant	—	Predikant.
Zeeland	—	Ouderling.

Elke Prov. Verg. zal aan de Syn. Commissie berigten wie door haar tot lid is gekozen. De S. C. zal den tijd der eerste Vergadering van het Bestuur bepalen en aanschrijven.

Art. 179.

Wederom komt ter sprake de zaak, in Art. 80 omschreven. Na eenige bespreking oordeelt de Synode daaromtrent vooralsnog geen beslissing te moeten nemen, doch dit punt te moeten aanhouden.

Art. 180.

Op de vraag desaangaande, in Art. 25, al. 2 genoemd, geeft de Syn. Commissie als haar gevoelen te kennen dat elke Gemeente het vrije beheer heeft over haar eigen bezittingen.

Na eenige gedachtenwisseling

draagt de Synode aan de S. C. op om, na deze zaak volledig te hebben onderzocht bij ZExc. den Minister van Justitie, des noodig, een Reglement op het beheer der kerkelijke goederen te ontwerpen, en het rond te zenden aan de Prov. Vergaderingen, opdat de volgende Synode hieromtrent nader kunne oordeelen.

Art. 181.

Men komt terug op het uitnoodigen der Buitenlandsche Kerken. — Zie Art. 11.

Na breedvoerige gedachtewisseling besluit de Synode dat voortaan de Syn. Commissie den tijd der Synode

zal bekend maken aan de Buitenlandsche Kerken, met verklaring dat het der Synode aangenaam zal zijn afgevaardigden te ontvangen van de Kerken, die met ons op een zelfde standpunt staan.

Art. 182.

Aangaande de vraag — gedaan in Art. 25 al. 3 — oordeelt de Syn. Commissie de

overschrijving op den nieuwen naam te moeten aanraden.

Art. 183.

Ds. WIELENGA deelt mede dat de Curator van Noord-Holland hem verzocht heeft aan de Synode voor te stellen dat een Do-cent bij verschil van meening met de Curatoren-Vergadering, zich behoort te onderwerpen aan de uitspraak der Curatoren, tot de eerstvolgende Synode beslist. Na eenige bespreking

acht de Synode het niet noodig zich hierover uit te spreken.

Art. 184.

Wordt medegedeeld dat de heeren G. J. REITS, te Groningen, S. VAN VELZEN, te 's Hage en G. PH. ZALSMAN, te Kampen, allen leden onzer Kerk, ieder een verzoek hebben ingediend dat de Synode hun de uitgave der Notulen toevertrouwe, de laatste met aanbidding van een bepaalde som. Het laatste Artikel der Agenda, waarin gevraagd wordt dat de Notulen worden uitgegeven ter plaatse waar de Synode gehouden wordt, komt met bovenstaand verzoek te gelijk in behandeling. Na korte gedachtenwisseling besluit de Synode aan den President en den Scriba op te dragen met genoemde uitgevers te corresponderen, en de uitgave toetevertrouwen aan hem, die de meest aannemelijke voorwaarden toestaat; bij gelijke voorwaarden zal aan den alhier wonenden sollicitant de voorkeur worden gegeven.

Met betrekking tot de Notulen wordt verder bepaald:

dat de leden en praeadviserende leden der Synode een present-exemplaar zullen ontvangen; dat de uitgever aan elke Gemeente een exemplaar zal toezenden, en dat de Provinciale Correspondenten zorgen zullen voor de overmaking van den prijs dier aan de Gemeenten gezonden exemplaren.

Art. 185.

Met betrekking tot een verzoek van den boekhandelaar S. VAN VELZEN, om de Reglementen-Verzameling te mogen uitgeven, wordt besloten dit verzoek over te geven aan de Commissie ad hoc.

Art. 186.

Waar zal, D. V., de volgende Synode gehouden worden? Na eenige discussie wordt aan de Provinciale Vergadering van Noord-Brabant opgedragen die vraag te beantwoorden.

Art. 187.

't Is te laat, zeggen de broeders, om de nog niet gehoorde Notulen der laatste zittingen vast te stellen. Die taak wordt aan 't Moderamen toevertrouwd.

Art. 188.

De kosten der Vergadering bedragen f 517.27. Elke Provincie betaalt f 51.73. De rekening wordt kwitantie. En — de Synode wacht haar einde.

Art. 189.

De President staat op om de Vergadering een afscheidswoord toe te spreken, en zegt in hoofdzaak het volgende:

Geliefde Broeders!

Zoo zijn wij dan aan het einde van onze vele en gewichtige werkzaamheden. We hebben die werkzaamheden mogen verrigten met lust, en de noodige krachten ontvangen, om den vaak afmattenden arbeid ten einde te brengen, zonder stoornis, zonder lichamelijke ongesteldheid. Moest een broeder de Vergadering wegens lichaamszwakheden verlaten, een ander wegens smartelijke beproevingen of droevige familie-zaken, over 't algemeen hebben we toch veel stof tot dankzegging aan God, ook met het oog op die enkele broeders, die de Vergadering moesten verlaten, en van wie we nu reeds weten, dat de Heere 't wel gemaakt heeft, boven bidden en denken. Als we 't geheel overzien en een blik terugwerpen, zoo over onze Kerk in 't algemeen, als over onze werkzaamheden aan deze plaats, dan is het ons of uit dat verleden eene stem ons tegenklinkt, die daar roept: weest dankbaar! Ja broeders, laat ons dankbaar zijn voor al 't goede dat we hier genoten hebben, voor de liefde en den vrede, die openbaar werd en bewaard bleef, ook bij alle verschil van meening, voor de gewichtige besluiten die de Synode genomen heeft, en die, zoo wij hopen, veel zullen bijdragen tot bevordering van den bloei en de uitbreiding onzer Kerk. We hebben veel gedaan met het oog op de toekomst. En als we in die toekomst een blik vooruit werpen, dan is het ons of van uit die toekomst, als een echo tusschen de bergen, eene stem ons tegenklinkt, eene vermanende en opwekkende stem, die daar zegt: Weest getrouw! Getrouw aan den Heere en zijn Woord, aan de eeuwige beginselen van waarheid en regt, aan de roeping met welke de Heere ons geroepen heeft, aan de belijdenis, die ons allen

dierbaar is. Alles om ons heen getuigt van strijd voor de Gemeente des Heeren, heel het profetisch woord spelt ons een laatste, vreeselijke worsteling, eer het Godsrijk in zijn heerlijkste openbaring gezien zal worden. Niet op schitterende overwinningen, maar op verootmoedigende teleurstellingen kunnen wij staat maken. Daarom, laat ons getrouw zijn in deze strijdende Kerk, in de worsteling der geesten, die nu eenmaal onvermijdelijk is, en die zeker alle voorgaande in felheid overtreffen zal. Met het oog op den strijd evenwel is het een uitnemend voorregt dat we onzen blik ook omhoog mogen vestigen. Omhoog ziende hooren wij eene stem, de stem onzes Heeren, die ons toeroept: Weest niet bevreesd! Niet bevreesd, broeders, al dobberen wij met het scheepje der Kerk op de onstuimige baren; niet bevreesd, al is 't ons somtijds bang! Tot hiertoe heeft de Heere ons geholpen, en die bij ons is, is meer dan die tegen ons zijn. We hebben 't immers in deze dagen ondervonden in velerlei opzigt; heel onze Kerk, van het oogenblik harer wording af, heeft ondervonden dat zij een God heeft die helpt? Welnu dan, laat ons in die kracht voorwaarts treden, altijd overvloedig in het werk des Heeren.

En nu dank ik de broeders Docenten voor de welwillendheid, waarmede zij de Synode, in hunne altijd belangrijke adviezen gediend hebben. Me dunkt het moet een aangename gedachte voor u zijn, zoovele belangrijke en doorwrochte toespraken en adviezen hier gehoord te hebben van broeders, die eens uwe geliefde leerlingen waren. De Heere zegene verder uw werk, in het belang Zijner Kerk en sterke U in den gewigtigen arbeid, tot heil van School en Kerk, en spare U nog tal van jaren, opdat Gij nog menigmaal de Synode met uw wijzen raad moogt dienen.

Gij broeders, die als Vice-Praeses, Scriba en Adjunct-Scriba de Vergadering hebt gediend, ontvangt mijnen dank, ook voor de trouwe hulp mij bewezen, waardoor gij mijn taak veel verlicht hebt. Ik dank u allen, geliefde broeders, voor de welwillendheid mij betoond, en waardoor de moeilijke taak om eene Vergadering als deze te leiden, niet alleen mogelijk maar ook gemakkelijk is gemaakt. Mocht ik jegens iemand uwer onbillijk zijn geweest, geloof mij, het is dan tegen mijne bedoeling geschied, en vergeeft mij dit ongelijk. God vergelde u allen den arbeid der liefde, in deze dagen aan Zijne Kerk bewezen, en Hij zegene onzen gemeenschappelijken arbeid; opdat het woord, door den oudste onzer Docenten voor eenige dagen in het midden van deze Vergadering uitgesproken, ten volle in alle onze Gemeenten blijke waar te zijn, en dat alom gezien worde, tot blijdschap van al Gods kinderen: onze ordening, en de vastigheid onzes geloofs in CHRISTUS!

Hierna spreekt Ds. VAN VELZEN als oudste der Docenten, ongeveer als volgt:

President!

Het is behoefte voor de Docenten der Theologische School U en geheel de Vergadering hunnen dank te betuigen voor de genegenheid, die zij gedurende de zitting dezer Synode steeds ondervonden hebben.

Het bijwonen dezer Vergadering gaf ons een levendig genoegen.

Gewichtige zaken werden met hoogen ernst besproken, en vele leden gaven het bewijs, dat zij met kennis, oordeel en ijver toegelust, de belangen van het Rijk des Heeren behartigen.

De Vergadering leverde daardoor voor ons oog een treffend schouwspel op.

Onze natie gedenkt dit jaar de groote uitreddingen, die door het voorgeslacht ondervonden zijn. Reeds werd voor eenige weken door geheel het land feest gevierd; toen de dageraad van Neêrlands wonderbare verlossing herdacht werd; eene verlossing, waardoor zij, die naar Gods Woord wenschten te leven, bevrijd werden van de bloeddorstige machten, die hen gevangen hielden; eene verlossing, die door jaren van uitmergeling en vertrapping was voorafgegaan, met vele jaren van bangen strijd gepaard ging, maar waardoor eeuwen van welvaart in tijdelijke en geestelijke zegeningen aangebragt zijn. Geen wonder dat Nederland bij de herdenking van de inneming van den Briel door eene kleine schaar van kloeke Watergeuzen, zijne juichtoonen liet hooren. Geen wonder, zoo eerlang de stad, waarin wij ons thans bevinden, in feestgewaad zich kleedt als zij nog inzonderheid zal gedenken, hoe voor twee eeuwen de hand des Heeren wonderen van redding heeft gewrocht, toen zich een nacht van verguizing zoo zwart over het vaderland uitbreidde, maar ter zee en te land ongehoorde overwinningen behaald werden. Zeker, Nederland heeft redenen om Gods daden te vermelden.

Maar wordt niet door het tegenwoordige geslacht over het algemeen slechts geteerd op den roem van vroegere eeuwen? Moet niet erkend worden, dat de kracht, het leven en de godsdienst van het voorgeslacht bij de groote menigte ontbreken? Zou niet over Neêrlands toestand het rouwgeklag ons voegen?

Bij zulke gedachten is het een hartverheffend schouwspel, hetgeen ons hier wordt voorgesteld. Tal van Gemeenten werden hier vertegenwoordigd, wier geloof voor drie eeuwen de stoutste machten heeft overwonnen. Dit geloof, in den loop der tijden door de groote menigte verloochend, werd voor vijf en dertig jaar, trots kerkelijken en wereldlijken tegenstand, op nieuw met frissche kracht beleden. Met verwerping der ingedrongen vijandige instellingen werden wederom Gemeenten openbaar, die toonden onverdeeld in dit geloof te willen wandelen. Toen evenwel vond men in deze stad nauwelijks een bovenkamer om gemeenschappelijk tot des Heeren dienst te vergaderen; maar de Gemeenten zijn uitgebreid. Thans konden wij in dit ruime kerkgebouw onbelemmerd onze zamenkomsten

houden. En gelijk hier, zoo is op vele plaatsen de uitbreiding steeds toegenomen. Van Noord tot Zuid, van Oost tot West, zijn door geheel ons land kerkgebouwen verrezen; scholen zijn opgericht; de instelling tot opleiding der toekomstige Leeraren mag van toeneming spreken; de Zending wordt behartigd en de Vergadering, die hier gehouden is, strekt ten bewijs van den grooten wasdom.

Als wij dan gedenken wat in vroegere eeuwen gebeurd is, vermelden wij tevens met dankzegging wat nog, wat tegenwoordig gebeurt: met dankzegging aan den Heere! Het is immers Zijn werk. Ja waarlijk, niet ons, niet ons komt eenige lof toe. De Heere gaf ons deze uitbreiding, dezen wasdom; Hem zij de eere!

Het was, dunkt mij, U aan te zien, President, toen Gij geroepen waart om de leiding van deze Vergadering te aanvaarden, dat het gewigt uwer betrekking U als met centenaarszwaarte op het hart woog; maar zie, Gij en wij allen staan aan het einde. Hebben wij geen groote reden den Heere te danken, die ons bewaarde, zoodat er, zooveel mij bewust is, geen hamerslag van twist gehoord werd? Denken wij niet met levendig genoegen aan zoo vele adviezen, die nu eens van grondige studie, of ook van juist cordeel, of weder van rijpe ervaring getuigden? En als de zaken, die hier behandeld, en de besluiten, die hier genomen zijn, overwogen worden, dan, dunkt mij, is er weder, bij het gebed over het gebrekkige, dat ons altijd aankleeft, veel reden om den Heere te danken dat Hij deze Vergadering aan zijne Gemeenten bezorgd heeft, en Gij haar tot leider en Voorzitter waart.

Altijd komt het mij hoogst indrukwekkend voor als eene Vergadering, gelijk deze, ten einde loopt. Zoo groote belangen werden haar opgedragen; met groote zorgvuldigheid was zij werkzaam; maar velen zullen haar werk beoordeelen, en menigmaal kan eerst in de toekomst blijken wat waarlijk voor de Gemeenten heilzaam is. Wij weten het allen, slechts door den zegen des Heeren kan wat voordeelig is verkregen worden. Bedenken wij steeds dat deze zegen voor ons en de Gemeenten alleen te wachten is bij oprechte, onverdeelde, getrouwe bewaring van het geloof, dat ons is overgeleverd.

Niet ligt bevinden wij ons ooit op aard weder bijeen, gelijk wij hier waren. De een of ander, welligt meerderen, worden spoedig opgeroepen. Maar als de Heere iemand onzer oproept, dan zij het Zijn woord: «Kom, gij goede en getrouwe dienstknecht, ga in de vreugde uws Heeren!»

De Vice-Praeses neemt nu het woord om den President, in naam der Vergadering, dank te zeggen voor de goede leiding, en wenscht ZEW. toe dat de Heere hem nog een reeks van jaren spare tot heil der Kerk.

De President rigt nu het verzoek tot Ds. HESSELS, Consulent

der Gemeente alhier, om a. s. Zondag aan de Gemeente de dankbetuiging der Synode over te brengen voor de liefde, gedurende zoo vele dagen aan de leden der Vergadering bewezen, — die volgaarne aan dat verzoek zal voldoen.

Art. 190.

't Is 2 uur middernacht. De President verzoekt de broeders Ps. 103 : 9 te zingen,

Maar 's Heeren gunst zal over die Hem vreezen
In eeuwigheid altoos dezelfde wezen.
Zijn trouw rust zelfs op 't late nageslacht,
Dat Zijn Verbond niet trouweloos wil schenden,
Noch van Zijn Wet af keerig d'ooren wenden,
Maar dien, naar eisch van Gods Verbond, betracht.

waarna ZEW. de Synode met dankzegging sluit.

Met een bewogen gemoed heffen de broeders nog gezamenlijk, ter eere van den Koning der Kerk, dezen lofzang aan, waarin de belijdenis der roeping en der hope zoo liefelijk en krachtig zich uitspreekt :

Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen!
Men loov' Hem vroeg en spa!
De wereld hoor' en volg' mijn zangen
Met A men, A men, na!

Goedgekeurd namens de Synode,

W. H. GISPEN, *Pres.*

W. A. KOK, *Vice-Pres.*

L. LINDEBOOM, *Scriba.*

A. S. ENTINGH, *Adjunct-Scriba.*

Tijdens de Synode is de kerkdienst in de Gemeente alhier door de volgende leden der Vergadering waargenomen :

Zondag 9 Junij.

's Voorm. Ds. L. LINDEBOOM.

's Nam. » E. S. POSTMA.

's Av. » J. BAVINCK.

Zondag 16 Junij.

's Voorm. Ds. P. VAN DER SLUIJS.

's Nam. » A. LITTOOIJ.

's Av. » A. BRUMMELKAMP.
